

ఈనాటకమునందలి ముఖ్యపాత్రలు

పురుషులు.

వీరావసేనుడు—కథానాయకుడు.

కొండభట్టు—వీరావసేనుని గురువు.

ఉత్తమశీలుడు—వైశ్యుడు.

దుష్టబుద్ధి—మహాపాతకపురుషుడు రాజు.

మహాపాపి, అస్పృశవాది—దుష్టబుద్ధి మంతులు.

మహాసీమడు—దుష్టబుద్ధి సేవకుడు.

దొంగ.

1, 2 రాజకుమారులు.

సేవకుడు.

దూర్వానుడు—ఒకముని.

స్త్రీలు.

కాంతామతి—వీరావసేనుని భార్య, కథానాయిక.

కాంచనమాల—వీరావసేనుని వేళ్య.

రత్నమాల—వేళ్య దాసి.

చంద్రారేఖ—కళింగరాజు పుత్రిక.

కొండలు దాసీలు, మిఠికొండలు వేళ్యలు.

వీరదర్శకులకు నూచన.

లిఖితరూపమున నాయనముతిని పొందనివారు

ఈనాటకమునందలి ముఖ్యపాత్రలు గూడదు.

అటుగాక స్వతంత్రించిన వారలు నానవ్వుముసకు పాత్రులగుదురు.

వేజండ్ల, } జ. కోటిశ్వరరావు,
గుంటూరుజిల్లా. } గౌరవకర్త.

చతుర్థ ముద్రాపీఠిక

భారతీయ సాహిత్యము.

“కాంతామతి” నాటకము నాల్గవకూర్పు కూడ వెలసినదని వచియించుట శైలియు సంతసిండుచున్నాడను. యీ నాటక మనేక నాటక సంఘములవారు వ్రేదర్పించుచుండిరి. అందుకొన్ని సంఘముల వారు “దుర్బుద్ధికిని, రాజకుమారులకు”ను కొన్ని వద్యములుండిన బాగుండునని వలుమూరులు వ్రాయుచుండిరి. అందుచే వారల యీశ్వర మీడేర్పిరిని.

మరియు “ప్రతాపసేనుడు” సర్వములలోఁబయి కాంతా రమునకనిపిన నిజ కాంత “కాంతామతి” యన్వేషణము యిదివఱకు విష్కంభమున నుంచితిని. ఆయారంగమును యిప్పుడు “తృతీయాంకము న”తురీయరంగముగ వ్రాసియున్నాడను. గాన వ్రేదర్పకులారంగము నుఁగూడ వ్రేదర్పింతురుగాక యనివాకోర్కె.

అంధసోదరులెల్లరు ప్రభవ్య ద్వితీయ తృతీయ ముద్రా ములందు జూపినయోదరణ మీచతుర్థముద్రామునఁగూడ జూపెదరు గాకయని యెల్లరప్రార్థించెదను.

ఇట్లు.

నూడూరు కోటిశ్వరరావు
గృంథకర్త.

వేజండ్ల,
1—8—1926 }

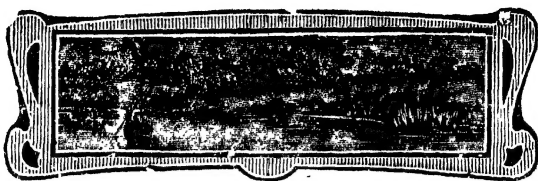
సంపూర్ణ రామాయణము

(గ్రంథకర్త, నూతన కోటిశ్వరరావుగారు.)

ఇందు బ్రహ్మాదిదేవతలు రక్కసులవలనః బాధలుపడలేక త్రిమహావిష్ణువును పార్థివ శ్రీమహావిష్ణువు దశరథునకు పుత్రుడుగా జనించుట. విశ్వామిత్రునియొగ సంరక్షణము, శిలయైవడియున్న అహల్యను తన పాదరజముచే శాపవిముక్తజేయుట, హరువిల్లుదునిమి సీతనుబెండ్లాడుట, తోవలోయెదుర్కొనిన వరకురాముని గర్వభంగమునర్పుట, కైకవరములచే సీతారామలక్ష్మణులు అరణ్యమునకు వెడలుట, దశరథుడు పుత్రప్రేమచే విగతజీవుడగుట, కౌసల్య విచారము, కైక తనకుమారుడగు భరతునకు రాజ్యప్రాప్తిగలిగినదని సంశోషము, భరతుడు కైకను దూషించి, చిత్రకూటవర్ణతారణ్యముననున్న సీతారామలక్ష్మణులను రాజ్యమునకు వచ్చి వట్టాభిషిక్తుడవుగమ్మనుట, వట్టాభిషేకముచేయుమని తన పాదుకను భరతునకొసంగుట, పాదుకావట్టాభిషేకము, శూర్పణఖ ముక్కుచెవులుగోయుటచే రావణాసురుని కెఱింగించ రావణుడు కోపోద్దీప్తితుండై మారీచుని మాయలేడిగా బంపి సన్యాసివేషమున సీతనకహరించుట, రామలక్ష్మణులు సీతంగానక చింతిల్లుట, సుగ్రీవసఖ్యమున సీతజాడను తెలిసికొనుట, వాలిసంహారము, హనుమంతుడు లంకంబ్రవేశించి సీతంబుచి అక్షయనిజంపి వనమువిధ్వంసముజేయుట, రావణుడు మండిపడి శోకకులగ్నిదగుల్పమనియొజ్ఞానీయ అయగ్నితోనే ల కాపురి దహింపజేయుట, లంగద రాయభారము నిష్ఫలంబగుట, రామలక్ష్మణ సుగ్రీవ హనుమంత జాంబవంతాదులతో సముద్రమున సేతువుగట్టి లంకాంబ్రవేశించుట, ఇంద్రజిత్తువధ, లక్ష్మణమూర్ఛ, హనుమంతుడు సంజీవచేలక్ష్మణుని బ్రతికించుట, రామ రావణయుద్ధము, రాముడు రావణుని విగతజీవునిజేయుట, సీతలగ్నిప్రవేశము, శ్రీరామవట్టాభిషేకముమొదలగు సంశయములలో నెలరారుచున్నది. చక్కని పాటలుగలవు. వెలస్వల్పము. ఫలమధికము. వెల 1—4—0.

వలయువారు కందుల గోవిందం జనరల్ బుక్కు డిపో

బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా.

కీరస్త.

కాంతామతి

ప్రస్తావన.

[ప్రవేశము—నటుడు.]

శా. శ్రీరామామణి నెప్పు తా నురమునన్ ♦ జెన్నుండగాఁదాల్చిబల్
 గారామొప్పగ మానిబృందముల భ ♦ క్తశ్రేణి రక్షింపుచున్
 కూరాత్ముల్ గడు తుచ్చమానసులని ♦ య్యాలంబుగాఁజేయుచున్
 బేరుంగాంచిన విష్ణుమూర్తి యిడులన్ ♦ బెంపారు నైశ్వర్యముల్
 ఇంకను నటి రాకున్నదే? నటీ! యిటురమ్ము.

[ప్రవేశము—నటి]

నాథా—! సెలవు?

నటు—నేడు నూతనముగాఁ జేయఁబడిన కాంతామతి నాటకముఁ

బ్రదర్శించవలెనుగదా? నటకులు సిద్ధముగ నుండిరా?

నటి—సిద్ధముగ నేయుండిరి. మనమును తీవ్రపడవలయును.

నటు—చెలీ! ఇంక జాగుసేయక నీ గానకళానైపుణ్యముఁ జూపి
 యించుకఁగల సంతసింపఁజేయుము.

నటి—ఏ ఋతువును గురించి వర్ణింతును?

నటు—బోనిమ్ము. ఋతువువలదు లెమ్ము. ఇప్పుడు రాగల కుంతలదేశా
 ధీశుండగు ప్రతాపసేనుని యాస్థానమును వర్ణింపుము.

నటి—ఆర్యా ! ఆతని కొక యాస్థానముగలదా? వేళ్ళయిగు కాంచన
మాలాలోలుడై సర్వమును నా వెలయానికి భారపోసినవానికి
యాస్థానమేడ? నేను వర్జించుటేడ? ఈవండితమండలి మ్రోల
వాని నుచ్చరింతుడగునా? ఐన నేమనెదరు?

నటు—ఐన వలదు లేమ్ము. ఇప్పటికే నడురేయి గావచ్చినది. ఇంక
మనము కర్తవ్య మాచరింతము.

నటి—కాంతా ! ఇంతకు కవి యెవ్వరు ?

నటు—ఇంకను కవి యెవ్వరై నది యెఱుంగవా? వినుము.

సీ. వరభిషక్ శాస్త్రాని + భవుడు మృత్యుంజయ
ధార్మికుం డెవ్వని + తాతతాత ?
ఘనకీర్తిసాంద్రుఁ డ + క్కజముగ నుబ్బయా
ఖ్యాతుఁ డే సుగుణుని + తాత తండ్రి?
శాస్త్ర పురాణముల్ + చదివిన మల్లాభి
ధానుఁ డే మానిసి + తిండితండ్రి ?
ఘన “వైద్యవేత్తయు + కవిపుంగవుడు” వేంక
టశివుఁ డెవ్వనికినిం + పోసగు తండ్రి?

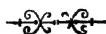
గీ. అట్టి గూడూరు కోటిశ్వ + రాహ్వయుండు
ధరణి కాంతామతి చరిత్ర + సరసగతిని
నూతనమ్ముగ రచించె + ఖ్యాతిమీర
పిన్నవాఁడు : కైత జెప్పు + చున్న వాఁడు.

నటి—ఓహో ! మన కోటిశ్వరరావా ?

నటు—ఓను ! పేయిసీ! చాలప్రాద్దయినది పోదము రమ్ము.

నటి—చిత్తము.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ కాంతామతి.

ప్రథమాంకము

ప్రథమరంగము:— కాంచనమాల సౌధము.

[వ్యవేశము:— కాంచనమాల, కొందఱు సఖులు]

(అనుబంధము 1)

నేటికి మూడు దినములనుండి నా విటుడగు “ప్రతాప సేనుడు” రత్నమాల యింటి కేగుచుండెనని వినియుంటిని, ఐన నేమిలే. అతడు నేనన్న స్వామిముల విడుచునుగదా? నేడైన రాకయుండునా? వచ్చినతోడనే మాకులవృత్తిరీతిగా వాతని నిరాకరించియు, బెదరించి యుజూచెద. అప్రతాపసేనుడు వాపైగల మోహముచే జీవాత్మనను దినును, చెప్పదెబ్బలైననుదినును. ఇందులకు సందియములేదు. ఆహ! మోహమెంతచెడ్డది? ఎట్టి పురుషసింహుని నైనను వదదాసు నిగఁ జేయునుగదా? ధనాధిపునినైనను సేవకునిగఁ జేయునుగదా? ఈ ప్రపంచమున పురుషులన స్త్రీలచేఁజిక్కిన కీర్త్యులవంటివారు. ఇందులకేమియు సందియములేదు. సఖులారా! మిరివ్వుడే నందనోద్యానమునకుం జని విరిసిన ప్రసూనములఁ గొనితెందు. అలసింపకుండు. ప్రతాపసేనుడు వచ్చువేళ సమీపించినది. ఇకపోదు. శీఘ్రముగ దిరిగి రండు.

సఖులు—అమ్మా! పోయేదముగాని బావగారువచ్చిన నెట్టుగా సంచరించెదవో? వానికి బుద్ధివచ్చునట్లునర్పవలయు. మేమిజేపోయి వచ్చెదము.

కాంచ—మంచిది పోయిరండు.

(సఖులు నిష్క్రమింతురు.)

గీ. వలపులకు బట్టుకొమ్మ మా + వార కాంత
మాయలకు పుట్టినిల్లు, మా + మానిను లిల
రోగములకెల్ల మూలంబు + రోకులంబు
యిట్టి మమ్ములఁజేవట్టి + యేగగలరె?

మిత్రయ,

గీ. ధనదుని నిరాకరించెడి + ధని నైన
సర్వవిద్యలు నేర్చిన + సరసునైన
మూడురోజుల మురిపెంపు + ముద్దుజూపి
సర్వమును నున్న జేయజే + సానిపొందు.

ఇంక నేజెప్పఁజిలెను. నూవేశ్యలఁగూర్చి ఇదివఱకే యనేక నాటకము లాడుచుండిరి. ఐనను మావేశ్యలు బహు మాయలమారులు. కవట ప్రేమధారులు. అన్యతవాదులు. వేయేల? సర్వము రోకులకే దెలియు. ఇంక రూపలావణ్యములన్న మిసమిసలాడెడి మేడికండువలె పైవసందులచేతను, కన్నునైగలచేతను, లేనిపోని వేషభాషల చేతను విటులను లోబఱచుకొను వృజ్ఞ సర్వరక్షకుండగునాథగవంతుఁడు మాకులమున కొసంగెను. (లోకకుఁజూచి) ఎవ్వరో వచ్చుచున్నట్లున్నది. వృతావసేనుడేనా? అ! ఆతడే, నేనింక కోవదృష్టిగలదానివలె నిందు శయనించెద.

(అని నేలపై మునుగుతో శయనించును.)

—❦—

[ప్రవేశము:—ప్రతాపసేనుడు అలంకృతుడై]

నాముద్దులగుమ్మ, నావలపులకలికి, నామనోహరి, కాంచన
మాల, ఏది? కాన్పించకున్నదే? కాంచనమాలా! కాంచనమాలా!
(క్రిందజూచి) ఓహో! ఏల యిట్లు భూతయ్యవై శయనించియున్నది?
కారణమేమైయుండును? నాపై కోపగించి యిట్లానర్పియుండెనా?
(దగ్గరజేరి) ప్రియకాంతా! కాంచనమాలా!

(అనుబంధము 2)

కాంచ—(దిగ్గునలేచి) ఎవరునీవు? నాసాధమునకు రాగతమేమి?
అవలకుంబొమ్ము.

ప్రతా—కాంచనమాలా! ఏమిది? యిట్లుబల్కెదవు? నే ప్రతాపస్నే
నుడగానా? చూడు.

కాంచ—నీవు ప్రతాపసేనుడవైన నాకేమిలే. పొమ్ము. నేటికిమూడు
దినములనుండి లేని కాంచనమాల నేమిగావలసి వచ్చినదా?
చాలు. చాలు. నీకథయంతయుఁ దెలిసినది.

ప్రతా—ఏమిది? ప్రేయసీ! కాంచనమాలా! నేడేమివింతగఁ
బల్కుచుంటివి?

కాంచ—ఔను! అంతయు వింతగనేయుండును. రత్నమాలతో
స్నేహముగూడ వింతగ నుండదా?

ప్రతా—రత్నమాల! ఎవ్వరు? స్నేహము ఎవరుజేసిరి?

కాంచ—ఎవ్వరోయననీ? నేటికి మూడుదినులనుండియు రత్నమా
లాలోలుండవైయుండుటెఱుంగమా! పిల్లికనుమూసి పాలు
ద్రావుచుండుట ఎల్లవారుజూచుచునేయుండురు. ఇంకనాతోడ
మీకుగావలసినదేమిలే? పొమ్ము. రత్నమాలయేనీకాంత.

వ్రతా—ప్రాణిప్రీయా! చెప్పెద వినుము. నేటికిమూడు దినములనుం
డియు నీకడకు రాకుండుటచే నీకిట్టియూహ గల్గినది. కలిగిన
కల్పవచ్చుగాక. నాగురుగారు వచ్చియుండుటచే నాకు రా
వలను బడినదిగాదు, ఇందులకు వేఱుగ నెంచకుము.

కాంచ—రావలను బడని కార్యమేమిజేయుచుంటివి?

వ్రతా—కొన్ని విషయములు మాటాడవలసి ముచ్చటించుచుంటిని.

కాంచ—ఏమివిషయములఁ గూర్చి? నన్నుగూర్చియేనా?

వ్రతా—కాదు. కాదు, రాజ్యాంగమునుగూర్చి ముచ్చటించుచుంటిని.
నీవిషయ ముచ్చట యేల దేవలయు?

కాంచ—నావిషయమై యేమియు ముచ్చటించలేదా? ఇం దసత్యము
బల్కితివి?

వ్రతా—కాదుగాని నీవిట్లుండఁ బాడిగాదు. “వివాహ మొనర్చుకొ
నుము” అనిఁబల్కినాడు.

కాంచ—అందుల కేమని మారుఁ బల్కితివి?

వ్రతా—నాకు వివాహ మెందుకు. ? వలదని బల్కితిని.

కాంచ—నిజముగ నట్లుబల్కితివా? కల్ల. నమ్మజాల

వ్రతా—ప్రేయ సీ! ఇంకను నాయుండునీకు నమ్మకము కల్గలేదుగదా?

చ. కలికి! మిటారి నామతిని గన్గొనవైతివినిన్ను బాసి నే

నిలువగ నేర్తునే? యెఱుము నీ నిక్కము పెడిలియాడ నింక నిన్

గలసియు సర్వసౌఖ్యముల గాంచెదనంచు దలంచుచుంటిన్

జలబడఁదాయతాక్షి! విను నీ సౌఖ్యము స్వర్గము నీవె నా కిలన్.

రమణీమణి! నీకన్న నాకెక్కుడు గల వస్తువు నెందుజూచిననూ గాస్పిం
కుదయ్యె. నిన్నుజూడని నిమువ మొక యుగముగనుండును. అట్టినిన్ను
బాసి నేఁబ్రతుకఁ గలనా?

కాంచ—ఏటికిబల్కెదవు ? ఇది నిక్కమా ? ఒకిటి దెల్పెదవనుము.

ఉ. కాముకులైనవారు తమ శి కార్యము దీరినయంత దాని నె

మోమును జూడకుందురను శి ముందటినుద్దులు మేమెఱుంగమే?
ప్రతా—

కామిని ! యేలయిట్లనెద ? శి కాముకులెల్లరు నట్టజేతురా?

స్వామియెఱుంగు నాచుతము శి భావమునందున వేరు సేయకే.

ప్రాణేశ్వరీ ! నీరూపమే నాకానందము. పరమానందము. జిహ్వా
నందము. నీకన్న నాకెక్కుడు లోకమెయ్యది ? సర్వకాలసర్వావస్థల
యందును నిన్నుదక్క నన్యస్త్రిని బ్రేమించియుఁ దలంచియు నెఱుం
గను. ఇంకముందును దలంచను. ఈమాట సమ్మము.

(తెరలో) మహారాజా! సలామ్.

ప్రతా—సేవకా ! రమ్మ.

(ప్రవేశము సేవకుడు)

సేవ—మహారాజా! సలామ్.

ప్రతా—ఏమిరా విశేషములు ?

సేవ—క్యాబీనైపుహారాజ్. నిన్నవొచ్చివుండలేద్ ఓబుఖీబులాతావై.

ప్రతా—నిన్న వచ్చియుండిన దెవ్వరురా? (అని ఆలోచనఁ జేయును.)

సేవ—తెల్పింది నైపుహారాజ్. మోటా లకిడి వకడో ఆయాసీ! బుఖీ.

ఉనుఆయా. జహార్ని ఆల్ ఉతో.

ప్రతా—నాకొక్కె ఇవ్వుడు వచ్చువారెవ్వరు? సేవకా. ఎవ్వరు తెలి
యకుండఁ జెప్పెదవు.

సేవ—మూంనైక్యా. అది అది కాండ కాండ క్యాకీ అతానీ అంకు

కల్ ఆయాసీ బుఖీ. ఉను ఆయా. అబ్ మాలుంహై.

ప్రతా—ఓహూ ! గురువుగారగు కొండభట్టుగారా ?

సేవ—అ ఊన్ గురు కొండభట్టు.

కాంచ—సేవకా! గురు వైననేమి లావా? యిప్పుడు వచ్చుటకు వలను
గాదని బెల్లుము. పొమ్ము.

సేవ—తైరో. తుంకు బులాయసి, క్యా మహారాజ్! ఆతానీ?

వ్రతా—సేవకా! నేనిదేవచ్చెద. నీవు గురువుగారికడకు జని వారికి వల
యు సామగ్రిలనిచ్చి నానిలయమందే యుండునట్లు జేయుము.

సేవ—అచ్చా! (తనలో) కాంచనమాలా నైతాన్ వైసాకరే? అబ్
హం క్యాదిస్తా? ముందు వ్రందది మున్నశ్శ్రవండ్ల. అబి క్యాహై.
(అని నిష్క్రమించును.)

వ్రతా—మనోహరీ! కాండభట్టుగారు వచ్చియుండిరి. నే నింక వారి
దర్శింపఁజూపలెను. సెలవా? ఇప్పుడే వచ్చెదను?

కాంచ—ఏమి గురువు. వాకన్న నెక్కుడగువా?

వ్రతా—ఎక్కుడైనను గాకున్నను కులగురువుగదా? దర్శింపకుండు
టెట్లు?

కాంచ—నీ విప్పుడు పోవలదు.

వ్రతా—పోయిననేమి? ఒక్క నిమిషముగో వచ్చెదనుగదా? ఏమం
దువు?

కాంచ—అట్లయిన నేను రెండుసంగతులఁగోరెద నవి యిచ్చెదనని
యానఁ బెట్టి పొమ్ము.

వ్రతా—నీ కేవేళ నైన నడ్డుజెప్పియుంటినా? సర్వవ్యవహారములయం
దును నిన్నే వ్రతానమానిసిగ నెంచితినే?

కాంచ—అట్లుగాదు. నీగురువెంటఁబోయిచినను వివాహమునకంగీకరిం
చకుము. నీ వట్లానర్పితివేని నే ప్రాణపరిత్యాగము జేసికొని
యెద.

వ్రతా—(వట్టుకొని) ఆ. ఎంతమాట. అటుల జేయకుము. నియూ
జ్జమీరువాడవా? నీవు వలదన్న వివాహ మేలజేసికొందును?

కాంచ—రెండవది నీకుగల రాజ్యములోని సర్వాధికారము నా కొసంగవలయు.

వృత—అట్లనే యొసంగితి నైకొనుము.

కాంచ—అది మాటలతోగాదు. క్రియలతోగావలయును.

వృత—ఎన నేమందువు?

కాంచ—నీ వేలియుంగర మిట్టిమ్ము.

వృత—ఇదిగో నైకొనుము. (అనియుచ్చును.)

కాంచ—అప్పుడే అయినదా ? నీకు నేను రాజును, నాయుజ్ఞమారక నీవు నడచుకొనవలయును. ఇందులకు సమ్మతించువా ?

వృత—ప్రాణప్రీయా! నీయాజ్ఞకు మారుబల్కుదువా? నీ వైష్ణాన ర్పమన్న సట్లనే యాచరించెద. ఇందులకు సందియము లేదు. సెలవా ? నిముసములో మరలివచ్చెద.

కాంచ—నేజెప్పినది మరచెదవా ?

వృత—ఏమది?

కాంచ—వివాహము వలదని.

వృత—నీయొత్తోల్లంఘన మొనర్చి వివాహ మొనర్చుకొందువా? వివాహ మొనర్చుకొన్నను ఇంతికన్న నెక్కువసౌఖ్యము గలదా ?

[వృతేశము: సేవకుడు]

సేవ—మహారాజ్! సలామ్.

వృత—ఏమిరా! మరల వచ్చితివి?

సేవ—ఉన్ బులాతాపైమహారాజ్!

కాంచ—సేవకా! ఆయన ఎందులకు వచ్చినాడు?

సేవ—అంకు క్యామాలుం. ఆయాతో ఆతా నైహితో నైహి. ఫిర్ బాకో బుఢీకు అంతాసెప్తాం. అమార ఖజాన క్యాజాతే?

వృత—సేవకా. రమ్ము పోదము. (సప్రహ్మమించును).

కాంచ—(ఒకవైపునకు నిష్క్రమించును)

సేవ—కాంచమాలా మాటల్ని ఖజానా అంతా ఖరునుపెట్టి
 ఘేల్తానా. అబ్ మాలుం. ఇంతయింత పెద్దరాజుల్ని సూసి
 ఉండాలేదు. మాయామాటల్ సెప్పే మాకి తెల్వదు ఏం?
 అంకుశ్యా దన్ రూపీ ధ ర్మేవాలాకు బడా యిశారణ ఎందుకు
 కాంచ మాలా ధోక్షే అయ్యగార్ని బుట్టలో పెట్టింది. అంకు
 సాబ్బీమాలం కాంచన్ మాలా మిందదుమ్మవడ ఉన్
 ఖన్ను ఆకోబాకో బులానేకా. మరాతుం రేమే మారాజ
 యింక ఉంటామవం. కాంచన్ మాలాయేసిన థంకావలాన్!
 రాజకొంచ ఖలాన్.

(నిష్క్రమించును).

ద్వితీయరంగము; ప్రతాపసేనుని యాస్థానము.

[ప్రవేశము: ప్రతాపసేనుడు కాండభట్టు]

ప్రతా—అచార్య! ఏలమీకీవట్టదల? మీరెన్ని చెప్పినను నామన
 మనకెక్కపు. ఎందుకిట్లు బోధించెదరు?

కాండ—ప్రతాపసేనా! వేళ్ళకంత నీకు శాశ్వతమా? సరివారు
 విన్ననగుబాటుగాదా? కులమున కవకీర్తిరాదా? యశంబు
 పోదా? వివాహంబొనర్చుకొన్నది నిక్కచ్చుగఁబుట్టుటవాదా?
 చాలు చాలు నీవెడగులు. వివాహంబొనర్చుకొనుము.

(అనుబంధము 3.)

ప్రతా—గురువరా! వేళ్ళనుంచుకొనుటలేప్పా? ఈ పుడమిపై నెండ
 తెండలు వేశ్యాలోలురైయుండలేదు? నీవుమాత్రము నంగ
 నాదివా?

చం. తలయును గడ్డమున్నదిసి * తాపసిరీతిగ నేటికుంటి ఏ
 వలబలమున్న యత్తరి వి * టావివివృత్తి వహించలేదె? యా

జలజడభాషులక గలసి * సౌఖ్యగతిక జరియింపలేదే? నే
బొలఁతని కాంచనామణిని * బొంది సుఖించగయోవ్వైతివా ?
చాలుచాలు యిట్టిప్రసంగాముని నాకడజెప్పకుండు, ఇంక నేనిను వాడ
గాను.

కొండ—(తనలో) ఓహో! తొండమాదిరియూసరివిల్లియైనదే. నేను
నీతులుదెల్పు నన్నే నిరాకరించుచున్న వాడు. ఇంక నితరులు
దెల్పిన సితడు వినువా? (ప్ర) వృతానసేనా! శాంతించుము.
ఇంకనొక్కటిదెల్పెద మనమున యోజించుకొనుము.

ఆ. వారకాంతలగూడ * వైభవంచేసిని
దలఁచుచుంటివీవు * ధరణిలోన
దుర్యశగలు గల్గ * నోయని యోచన
బొడమదయ్యె నీకు * బుద్ధిలోన;

వృతా—అయ్యో! వినుడు. ఆకాంచనమాల గూటయే నాకు వేదా
క్షరంబు, దానియాజయే నాకుజీవనము గాన దానియనుమ
తిలేక వివాహంబొనర్చుకొనజాలను తమింపుడు.

కొండ—ఓయీపిచ్చివాడా! వేశ్యమాటనిని వివాహంబొనర్చుకొనని
వెట్టివా డీలోకమునగలవా? వివాహం బొనర్చుకొనినదా?
పుత్రపౌత్రాదులుగల్గుట? దా వలనగదా వంశాభివృద్ధి?
దానివలన నేగదా సర్వసౌఖ్యములు? దానివలనగాదాయశక్త్యం
ద్రిక నలుదిక్కులఁబ్రకాశించుట? నీసరిరాజులువిప్రు నియెడ
గౌరవముండునా? వృజలకు వృథాభక్తియుండునా? జన్మంబు
నకుమానాభిమానంబు లుండవలదా? కీర్త్యకీర్తులు దలంచ
వలదా?

వృతా—గురువరా!

ఉ. మానముపోవుగాక యభి * మానధనంబునుగంటుగాక; నా
పాణముపోవుగాక మరి * ప్రాథవమంతయు వీడుగాక నా

భానుడు త్రోవబోక హిమ + భానుడు వేడిమిబూనుగా నా
మానినిపొందువీడుటను + మాట ననత్యము వేయినేటికే,
కావున కాంచనమూలతో నేనింక వివాహమాడనని తానయొనర్చి
నాడ. అట్టివాడ నేనెట్లుగా వివాహమాడుదును? మరియు, కాంచన
మూల యెట్లుజెప్పిన యెట్లువినవలసియున్నది. కాని అన్యధాచరించ
వలనుబడను, నాయందు దయయుంచి నన్ను వివాహమాడుమని మీరు
నిర్బంధించకును.

కొండ—ప్రతాపసేనా! మీదెఱుంగక జరించెదవా? పిన్న పెద్దలనిగుర్తె
ఱుంగక సంచరించువానికి గౌరవముండునా? గురువునగు నా
యాజ్ఞగూడ నిరాకరించెదవా? నీమేలుకొఱకై యితగ జెప్ప
చుంటినిగాని, వినకున్న నెవరుజెప్పెదరు? నీకన్నధనాధిపులే
వేశ్యాలోలరై నిలువనీడలేకయు, గుఱవకూడులేకయు తుదకు
సన్యాసులై జెరలాడుచుండిరి. కామాంధకారము కన్నుల
గవ్వటచే నేమియుందెలియక వెలకాంతమాయకులోనై
పొక్కుచుంటివి. ఇప్పుటికైనను దెలివితెచ్చుకొనుము. కులగౌ
రవము నిల్పుకొనుము. ప్రతాపసేనా! ఈరహ్యమువినుము.

ఉ. “ఎవ్వడు మీదెఱుంగక య + భేచ్ఛ సుఖైకరతింజరింపగా
నవ్వల వంకహాని ప్రత + హాని యశోధనహాని పుట్టు నా
నవ్వడ గమ్మనువ్వకను + వయ్యవివేకి చెరుక జగంబునక
నవ్వగ బాలు రౌరవము + సంబంధబాలును నిందపావనై”

అను యారోక్తి నిండుకంత మనమునఁ దలపోయుము,

ప్రతా—అచార్యా! మీపట్టుడల విడువరా?

కొండ—గురువునగు నాయాజ్ఞమిరిజరించెదవా?

ప్రతా—గురువరా! ఇందులకేమిసేయమ నెదరు? నా కాంచనమూలను
వీడఁజాల.

కొండ—పోనీ, వీడకున్ననుసదియె, వివాహమొనర్చుకొని పిమ్మట
వేశ్యనుంచుకొనుము.

వ్రతా—అట్లు న సంగీకరించెద.

కొండ—మంచిది. కానీ సంతోషమైనది.

వ్రతా—కాని, వివాహమునకు మాల్యము నేనురాను.

కొండ—నీవురాకున్న యింక వివాహమెవ్వరికొనర్పవలయు?

వ్రతా—ఈఖడ్గమునకు.

కొండ—ఇట్లునర్పిన జగము మెచ్చునా?

వ్రతా—మెచ్చిన నేమి, మెచ్చకున్న నేమి? నాకుఁ దడవగుచున్నది.
ఇదె వెళ్ళెద. (అని పోఁటోవ కొంటభట్టు అడ్డగించి)

కొండ—వత్సా! వ్రతాపసేనా! ఏమిజెప్పితివి?

వ్రతా—చెప్పినదియేమి సర్వమున కీఖడ్గమే?

కొండ—మంచిది. అట్లనేయొచ్చెద.

వ్రతా—ఆచార్యా! మీరు కయనముగండు. మంత్రించే ఖడ్గమును
జంపెద. (నిష్క్రమించును.)

కొండ—ఔరా! ఏమీ వేశ్యలమాయ? ఏమియు నెఱుంగని యీవ్రతా
పసేను! ఎంతకామాతురునిగ జేసెను! ఔను. స్త్రీలవలన
గదా లోకమంతయుమోసపోవుటలు? అందు వారాంగనయన్న
వేరుగ జెప్పవలయునా?

గీ. దర్శనముఁ జేయ నెమ్మది ✱ తత్తరిల్లు
స్వర్ణనమ్మన సంపదల్ ✱ సమసిపోవు
గాన వేశ్యలతో పొందు ✱ మానుడనుచు
వేసుచుంటిని యువకుల ✱ వేయిగతుల.

అట్టులారా! వేశ్యలన్న గుర్రెఱిగి సంచరింపుడు. ధనతరు
మదాంధతచే విట్టవీగకుడు. (నిష్క్రమించును. యవనిక జారును.)

తృతీయరంగము:- కాంచనమాల సౌధము.

[వ్ర] వేశము: వ్రతావసేనుడు] (అసీనుడై) [కాంచనమాల]

కాంచ—ప్రాణేశ్వరా ! నమ్మించి మోసముఁ జేసితివే ?

వ్రతా—నీ కేమియు లోటులేదు. భీతి జెందకుము. ప్రేయసీ ! నాకు
నీయెడఁగల సంతసమునకు మితిలేకయుండును గదా ? లభించిన
వారాంగనలపొందే లభించవలెను.

కాంచ—ప్రాణేశ్వరా ! నేను సృత్యగానములచే కొంతకాలము గడు
పుదునా ?

వ్రతా—నీయిష్టమగునట్లునర్పము.

కాంచ—రత్నమాలా ! ఏమిచేయుచుంటివి ?

(తెరలో) ఏమియులేదు.

కాంచ—మీరెల్లరు నలంకృతులై తీవ్రముగరండు.

[వ్ర] వేశము: కొందరు వేశ్యలు] (అలంకృతులై యిరువైపులనుండి.)

కాంచ—సఖులారా ! నేడు మీకావగా రానందించునట్లు సృత్య
గానాదు లొనర్పవలయు.

వేశ్య—(అల్లుఁ జేయుచు) (అనుబంధము 4)

వ్రతా—(సంతసమున)

చ. కలికిమిటారి ! వహ్వారి ! చోళ కాటపు నాటలపాటలన్ మధన్
జలికితో, తద్రసంబునకు శ్రీ కేముషి సంతసవార్ధిదేల ని
య్యలఁగల మీదులంజపురు శ్రీ లెట్టివహించెనో జాడుమీ సభా
స్థలి జనులెల్ల, తాళిలలచందముగాఁ గమనట్టి రిత్తరిన్.

(దగ్గరకుఁ జేర్చుకొని ముద్దిడుకొని) ప్రియకాంతా ! నిక్కముగ
నీవమరలోకమున దేవవేశ్యవై జనింపవలసినదానపు. నాపూర్వపుణ్య
వయః పరిపాకముచే నన్నుద్ధరించ నీలోకమున జన్మించితివి. ఆహా !
సంతోషతార్థుడ. ఎంతధన్యుడ. ఎంతపుణ్యుడ. నాకు జనించుచున్న

యానందమునకు నీవుగదా మూలంబవు? ప్రియా! నాయానందమును భరింపఁ జాల, సఖులారా! మీరింక పొందు. మీకువలయు పారి తోషికము లొసంగెద లెందు.

[వేశ్యలు కృమముగా నృత్యముఁ జేయచునే నిష్క్రమింతురు.]

కాంచ—ప్రాణప్రియా! నృత్యగీతాదులేమైన రుచించినవా?

ప్రీతా—రుచించినవా యని బల్కనేల? రుచించుటయగుదు. అందలి రసమును గోల్పితిని. ద్రాక్షామరంజేతుఖండశర్కరలకన్న నెక్కుడు రుచ్యమై మనము సకానందమొసగెను గాని యింక మనము లోనికి పోవుదము రమ్మ. (నిష్క్రమింతురు.)

[ప్రవేశము: సేవకుడు. కాంతామతి చిత్రిపటముతో]

మహారాజ్, అందర్కు ఆనా?

(తెరలో) ఎవడురా? అచటనే యుండుము.

[ప్రవేశము: కాంచనమాల.]

టరీ! నీ కేమియు పనిపాటలు లేవా? ఏమివచ్చితివి? శీఘ్రముగఁ దెల్పుము.

సేవ—అరె మహారాజ్కు బులావ్. జా. తుంకు బులాయానీ.

కాంచ—టరీ! మీరాజెవరో ఎఱుంగుదువా! నే నే.

సేవ—కాంతామతి అమ్మోడు ఆయంక నే బోల్. జా.

కాంచ—సేవకా! కాంతామతి యెవ్వరు! ఆచిత్రిపట మామెదేనా? ఏదీ చూతము.

సేవ—మహారాజ్ జోరు. మాయింసీక్యా. (తనలో) తుమార్ మూమే మాటి ఫజేలేవ్. ఏదెకొ అమ్మోడ్. (అని చిత్రిపటమిచ్చును)

కాంచ—అహా! ఏమి యీమె యందచందములు? భువన మోహిని యన నీమికే చెల్లును. ఈతడు యీమె నుండరవదనార విందముఁ దిలకించిన ఇంక నాపై భ్రాంతివడునా? అక్కటా!

నాగతి యెయ్యది? సేవకా! నేను దెల్పెదనులే పొమ్ము.
సేవ—ఎక్కడపోవాలిమేం. జాకోబోలేబె. నైతో అందర్నమై
జాతా.

కాంచ—సేవకా! నీవిచ్చటనే యుంచుము. (వటముజూచి) ఖేరా!
ఏమి యామెయాకృతి. ఈవటము నిట్లేగకొని యూతనికిజూ
పిన నాకు శుభముగల్గును. ఈవటమునగల కాంతామతి నేత్ర
మునకు నున్న పుచుక్కనడి ఎరూబినిగఁజేసి చూపి “అడక
యాడక సంధురాలిని బెడ్డియాడితివా?” యని హేళనఁ
జేసెడగాక.

[నిష్క్రమించి పృతాపసేనునితో పునఃసంభాషణము.]

పృతా—ఖేరా! గురుడెంతి క్రూరచిత్తుడు?

గీ. వలదు వలదన్న కృత్రిమ + వాక్యములను
నాడి, యిటుచేసె గురుడిదే + యంధురాలి
యేమిజేసిన గసిదీరు + నివృద్ధుని
క్రూరచిత్తుడు! మూర్ఖుడు! + గురుడువాడె.

ప్రియకాంతా! వాని నేమి సేయుమనెదవు? వలదన్న బలి
మిని పెండిలిజేసినాడు. చేసెనుపో. అంధురాలినా జేయుట. ఈ
యంధురాలిని గురువును ఏమిసేయుమనెదవు?

కాంచ—ఏమియు వలదులెందు. శాంతించుడు.

పృతా—శాంతి? ఇంకెక్కడి దాశాంతి.

కాంచ—పోనిండు. కాంతామతి రాచబిడ్డగుటచే యామెను గౌరవ
ముగ కారాగృహమందుంచుడు. గురువగుకొండభట్టువకు ముం
డవమునఁబించి ఖరముపై నెక్కించి యుత్సవముఁ జేసి దేశభృ
షునిగజేయుడు,

వ్రాతా—మంచిది. సేవకా! నీవు సత్వరముజని కాంతామతిని కారా
గృహమందుంచుము. గురువును దేశ భృష్టునిగా చేయుము?
పొమ్ము.

సేవ—మహారాజా! మాకీ తెల్పిందిలేదు.

కాంచ—ఏమి తెలియలేదా? కాంతామతిని మొదట కొట్టోబెట్టు
మని చెప్పినారు, పిమ్మట గురువును, తల గొరిగించి గాడిదపై
నెక్కించి యూరేగించి వెళ్ళగొట్టుమని చెప్పినారు. ఇప్పుడు
తెలిసెనా?

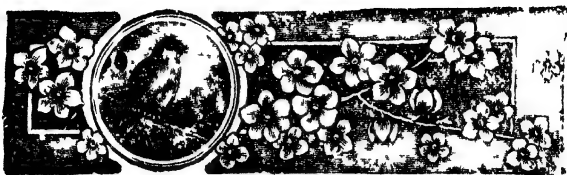
సేవ—అ. (తలయాపుచు) నూకీయిప్పుడు తెలుస్తాదియేం, ముందుం
డది ముసల్ల పండ్ల అలిక్యావై. మహారాజా! క్యాహుకుం?

వ్రాతా—ఏమిరా! కాంచనమాల చెప్పియుండలేదా? అట్లేయెన
ర్పును.

(అని యిరువురు లోనకుఁ బోవుదురు.)

సేవ—కాంతామతి అమ్మొడ్డి భోత కష్టంతయూ. హాయ్, అల్లా.
కాంచనక మాలా సైతాకా కాసీ అయారే? మహారాజా
హుకుం సెన్యుల వొద్దు మల్లీమేం కాంచనమాలా మాట
ల్కియిని వెళ్ళొగుడ్డిది అంటాసెప్తాను. కాంతామతి అమ్మొ
డుకాల్కింది మట్టివస్తాదియేం కంచిని మాధర్ ఫోద్ ఫోక్స్,
(నిష్క్రమించును యవనిక జారును.)

కీరస్తు.

కాంతామతి

ద్వితీయాంకము

వృథమరింగము. కారాగృహము.

[ప్రవేశము. కాంతామతి కారాగృహములో]

(అనుబంధము 5.)

హ! దైవమా! నేనేమియవరాధ మొనర్చితిని? నన్నీట్టి కారాగృహమందు నిర్బంధించినేల? పరిణయమైనదాది నేటివఱకును నామోమైనజాడలేదే? పోనిమ్ము. నాధా! నేనవరాధి నైనపుట్టినింటికి బంపరాదా? లేకున్న నందైన వేరుగనుంచరాదా? తా మొనర్చు కార్యముల కేమైన నడ్డుకొంటినా? వేశ్యాలోయై, అగ్నిపాత్రగ వివాహమాడిన నన్ను గన్నులనైన నొడ్డుక నిష్కారణముగ కఠిన శిక్ష విధించితివే? అయ్యో! నేనెంతపాపురాలను? ఓ కాంచన మాలా! నీ వెంతపూజ్యురాలవు? నీకైన నాయెడ దయరాదా? అయ్యో! ప్రాణకాంతుడే యిట్టి ఘోర కార్యమునకుఁ బాల్పడ వేశ్యాంగనవగు నీకుమార్తెమేల కనికరము గల్గును? అక్కటా పూజ్యుండును, పితృసమానుఁడును, కులగురువును నగు కొండవల్లి గారికి నూడ నెట్టిచెట్ట సంభవించినది? అయ్యో! నాగ్రహచారమా!

సీ. వెలకాంత నటుగూడ † కులకాంత నిటువీడ

యశస్సుదోచవా? † వసుమతీశ!

కులకారవంబెల్ల † బలుచనా సంచని

మదిలో దలంపవా? † మనుజవాధ!

సాటివారలు విన్న † జౌకజాతు రటంచు

దలపోయకుంటివా? † ధన్యమూర్తి!

బంధుమిత్రులమాట † పాటించవైతి వ

య్యదిగాక తప్పుగా † సరసితయ్య!

సీ. ఏమి యపరాధ మొనరించి † తిప్పుడేను

మదికి నుత్తై † దోచదో † మాన్యచరిత!

తిప్పులున్నను మన్నించ † దగును నన్ను

రక్షణను † జేయవేడద † రాజమాళి.

అయ్యా! కొరనోములు నోచి నెక్కుడు ఫలమురమ్మన్న

వచ్చునా? వావంటిపాపురాలు బ్రతికి బుట్టినంటికి మెట్టినంటి

కిని నవయశముఁ దొచ్చుటకన్నఁ జచ్చుటమేలుగదా? హా!

ప్రాణప్రియా! బ్రతాపసేనరాజేంద్రా! నన్నేలయిల్లునిర్బం

ధించెదవు? నాకడనేరమున్న మీ ఖడ్గముచే దుంగరాదా?

నాకు సాఖ్యమును, నాకు స్వర్గమును గలుగుగదా?

[ప్రాణేశము; సేవకుడు.]

అమ్మా! బోత్ గోతే, మ్రోగ్ క్యాకర్లా? హహరాజ్ హు

కుం. అమ్మా! క్యాకర్లే, కైకుగోతే, గోనాకో. ఇదిఖాచారం.

కాంతా—సేవకా! నే నేమి యపరాధ మొనరించితిని? అన్నా!

సీవాకాంచనమాల కడకేగి యిట్లుబల్కుము. “అమ్మాకాం

చనమాలా! నాదొడ దయయించి ప్రాణేశ్వరునకుఁ జెప్పి

నానిర్బంధవిమోచనము. గావింపుమా తల్లీ! నీకు నేను సేవ

కావృత్తి కేసెద. నీమేలు మరువజాల. నా యాభరణము
లన్నియు నొసంగెద " ననిచెల్పుము. పిమ్మట ఆమెదయ
యెట్లుండునో?

సేవ—అమ్మా! వైసాబోలేనో మహారాజ్ ఫిర్ క్యా దండన సెప్తా
దో, మైజాతానీ సలామకర్త.

కాంతా—అమ్మా! నీకీవంద్యహార మొసంగెద. మహారాజు వినకుండగ
రహస్యముగ నాకాంచనమాలతో "మిగుల దుఃఖించుచు
నిట్లు బల్కుమన" నని నుడువు. కూతందీ! నీకుపకారమొ
నరించెద.

సేవ—ఓచూధర్ చోద్ కంచీ ఫిర్ ఓజాతాసుంతా. మక్కోఫిర్
మహారాజ్ బోల్తానీ? పిచ్చిఅమ్మా? ఎక్కడమాటల్ సె
ప్తావును కాంచనమాలాలంట నీకీతెల్వదు. కొంవల్ కొం
వల్ మింగియేస్తాది.

కాంతా—అమ్మా! అయినా బోయిరమ్ము. నాపాప్త మెట్లుండునో?
యిదిగో! చంద్రిహారము గైకొనుము. (అనియిచ్చును.)

సేవ—(హారముదీసికొని) అచ్చాబాతేలేవ్ అమ్మా! (పోవుచు) మం
చిహారం మాకీదిక్కిందిఅండీ. ఇట్టాసిక్కాల మాకీ లేక్ పో
తె వదియావాలే జీతంమీద పెళ్లామ్మ బిడ్డలేకి ఎట్టాబతికి
చ్చాల మల్లీమేం. (నిష్క్రమించును.)

కాంతా—అయ్యో! దైవమా! తుదకు నాగతి యెట్లయినది. నాపా
ణికాంతునఁ గనులారఁగని యెటుంగళుండఁగనే యిన్నియగ
చ్చాట్ల బెట్టితివా? హా! నే నెంతపాపురాలను?

సీ. పతి రూపమానుజాని + యతిసమ్మదంబునో

నుండెడి భాగ్యంబు + కుండదయ్యె

కాంతు సేవలొనర్చి + ఘనయశంబందెడి

పున్నము నాకింక + పుట్టదయ్యె

నాధనిచెంగట † నాముచ్చటలే జూపఁ
గోరినకోర్కె చే † కూడదయ్యె
పీయని ముఖముఁజూచి † పీతినుండగఁజాలు
సంతయదృష్టంబు † సమరదయ్యె

గీ. అక్కటా ! యెట్టిపాపినో † యిక్కటులిల
నందుచుంటిని కారాగృ † హంబునందు
మిమ్మనగ నేలనయ్య ! నా † బమ్మదేవ
ర్లు: నా నెమ్మవ్రాసె న † దెల్లుగడతు.

అక్కటా ! కాలమా! ఎట్టిమూర్ఖులఁజేసితివి, లెక్కలేని సభజనంబుల
గలసి సంతసముగ నుండు నేనీ కారాగృహముం దేకాకినై నిద్రాహారం
బులు లేక దుఃఖించవలసినే ? ఈ నాధా !

(మూర్ఖిల్లును యవనికజారును.)

ద్వితీయరంగము:—కాంచనమాల సౌధము.

[వ్ర]వేశము.—కాంచనమాల, వ్రతాపసేనుడు శయనించి]

(అనుబంధము 6)

కాంచ—వ్రతాపసేనుడు కీల్పామ్మవలె నాచే జిక్కినాడు. ఈరా
జ్యమునందును, తనయందును, తనయింటియందును వేయేల ?
సర్వ వ్యవహారములయందును పర్వాధికారములనుబొంది యీ
తని నొక సన్యాసిగఁజేసి గూర్చుండఁబెట్టితిని. ఇంక నాకేమి
కొరంత ? ఈతని ధనమంతయులాగి నిలువఁజేసితిని. ఈధన
ముచేనాసంతతివారు వదితరములవలె కెంతవెచ్చఁబెట్టిననుదలు
గదు. అహా ! ధనముగడించుమార్గమన్న వేశ్యలదేకదా ?

చ. పటుల గృహంబు జేర్చుకొని † వేయివిధంబుల వేషభాష లం
వటులనుజేసి వైఁజయిభి † మల్ గనువర్చి ధనంబు సర్వముగా

జటికలొలగా నిర్ధనికు * నిం దగజేసియు దుత్త యొక్కటిక
దిటవుగఁజేరికిచ్చిచురి * దిగివ్వుటబాడరె ? వేళ్యకాంతలుక.

వేళ్యకాంతలఁగూడి బాగుపడినవాఁ డీలోకములోనెవ్వడుండెను? మా
స్వములమ్మియు, అగ్రహారములమ్మియు, రాజ్యములమ్మియు, గృహము
లమ్మియు, వెలకాంతలకుఁ బెట్టి యెంద తెందఱు సన్యాసులు గాలేదు?

[ప్రవేశము:— సేవకుడు]

కీర్తన.

“దోనుకునే ధానానీకీ దోసంలే జేదొంగధానా ।

దైవకటాచ్చుం తర్లిపోతది-ధంచునామీద కానా”

మహారాజ్! యెక్కడవుంది ? (మీదికి హాస్యముగఁబోవును).

కాంచ—ఓరీ ! ఏమిమూడినది. ఇట్లు వైఁబడఁజూచ్చెదవు?

సేవ—నై లేలోలో.

కాంచ—ఓరీ ! రాజుగో నిప్పుడేమి పనిగల్గినది ?

సేవ—నునో కాంతామతి అమ్మిడ్ భోత్ కష్టంబోవుంది. జైల్ మె
రోలేనా. నీకీప్యార్థిచ్చి “జైల్కినాకీ యిడిపిచ్చు అమ్మా !
నీకీ కాల్కిముక్కుతా” అని యేడుస్తావుంది. మహారాజా! జ్ఞప్తి
బోలోజి. పాపం.

కాంచ—కాంతామతి తన ప్రాణేశ్వరునకుఁ జెప్పి తనకారాగృహవాస
ముఁదప్పింపుమనిప్రార్థించి నమస్కరించినదా? కల్ల. నమ్మజాల.

సేవ—నై అమ్మా! అంతానతైం. నీతోడు మట్టితోడు. బోలు బా,
రోలేఅమ్మా!

కాంచ—సేవకా! నే నిదివఱకే ఆయనకు జెప్పియుంటిని. నామాట
వినఁడయ్యె. నే నేమి సేయుదును? అనేకవిధముల బ్రతిమాలి
శూడ జెప్పితిని.

సేవ—తుమారే బాతా నుంతానీ ? సంగనాచిమర్యా ! బోలో బా.

కాంచ—ఐన మరలఁజెప్పెద. నీ విచ్చటనే యుండుము.

సేవ—అచ్చా. బావ్. (ఒకచంపకీగి నిలిచియుండును.)

కాంచ—(ప్రతాపసేనునిలేపి) ప్రాణేశ్వరా ! వింటిరా? దుర్మార్గురా
లగు కాంతామతి మిమ్మును నన్నును మిగుల నాడిపోయుచున్న
దట. మీకు భార్యయగుటచే మిమ్మాడిపోసిన పోయుగాక.
నన్నేల నాడిపోయవలయు? నాకును దానికిని యేమిసంబంధ
మున్నదని నీ భార్యచే దిట్టించుటకా నన్నుఁ జేరదీసితివి?
హా! ప్రాణేశ్వరా ! నే నింక జీవించజాల. ఎందైన దుమికి
ప్రాణములఁబాయుదాన. వాకింక నెలవొసంగుదు. (అని
యేడ్చుచు) నాథా ! ఇంక నన్నువీడి నీ భార్యనే గూడియుం
డుము. నాకును నీకును నేటితో ఋణము దీరినది.

ప్రతా—ప్రియకాంతా ! దూఱునకుము. (కంటిసీరు దుడుచుచు) ఐన
దాని నిప్పుడేమి సేయమందువు :

కాంచ—(కోఁముతో) ఏమిచేసెదరో నేనెఱుంగను కనికరించి కామించి
నను సరే. లేక కాననమ్మున కాలబెట్టిననుసరే. ఇంక నన్నడు
గకుండు (పెడ ముఖముఁబెట్టును.)

ప్రతా—చేయసీ ! ఇదంతయు నీకెవ్వరు దెల్పిరి ?

కాంచ—ఎవ్వరో యన నేల? సేవకుఁడే? ఇందేయున్నవాఁడు. వలయు
నేని సర్వము బల్కించెద. పిలతునా? వాని.

ప్రతా—నిజముఁ దెలిసికొందము రమ్మ.

కాంచ—వినుఁడు మీరేమియుమాటాడవలదు. సర్వము వానిచే నేనే
జెప్పించెద. మీరు మూరుబల్కిన కార్యముచేచును. మీయె
డలగలభీతిచే నాతఁడు తారుమారు గాగలడు. మీ రూరకొన
వలయు. ఇందుల కంగీకరించెదరా ?

ప్రతా—అంగీకరించకేమి. నీమాటకు మీరుదునా ?

కాంచ—అట్లెనరండు. (ఇరువురు ముందుకువచ్చి)

కాంచ—సేవకా ! ఇటురమ్ము. కాంతామతి కారాగృహమందుండి
యేడ్చుచుంటులేదా ?

సేవ—నిజం. నిజం.

కాంచ—నీవు నాతోడఁ జెప్పినమాటలెల్ల అబద్ధ వల్కనదా లేదా ?
సత్యముఁ జెప్పుము.

సేవ—మాకీ అబద్ధం నెప్పులలని ప్యాణంమీద వచ్చింది యేం.

కాంచ—ప్రాణేశ్వరా! ప్రత్యక్షముగ వింటిరిగాదా? పైనిమీయివ్వుము.

ప్రతా—సేవకా ! అంతయు నిజమా ?

కాంచ—(ప్రతాపసేనుని చాటునకుఁబోయి చెప్పమని సేవకునకు సైగ
జేయును.)

సేవ—ఓకాతా సొబ్బి సచ్చి మహారాజ్. మాగడ్డముఁబోడు.

ప్రతా—అట్లయిన యాదుర్దార్థరాలిని యనిత్యముఁబాలు జేసిరమ్ము
పొమ్ము. ప్రాణేశ్వరీ! రమ్ము (అని లోనికిఁబోవును.)

కాంచ—(బోవుచు) ఇప్పటికి నాకోర్కీ దీరినది. ఇంతవఱకును తన
భార్యమోముఁజూడకయే నేఁ జెప్పినట్లు జరించుచున్నాఁడు.
నిజముగ నీతఁడు భార్యఁజూచియున్నచో నన్ను శాంపించువా?
అందులకేనేనిట్టి కన్నుగడఁ బన్నినది. నేనాతని హృదయక్షేత్ర
మందు మాయాబీజము నాటుచునేయుంటిని. నేనాటివ బీజ
మెల్ల యంకురించి వృద్ధి నొందుచునే యున్నది. ఇదియు చ
క్కగ వృద్ధి నొందినది. వేశ్యల మర్మములు దెలియ నవ్వరి
తరంబు ? అరచేత వైకుంఠముఁ జూపు లుఱుంగరో?

(నిష్క్రమించును యవనికజారును.)

సేవ—హాయ్. హాయ్. యంతమాయలో నీసి మసిపూసి పోయింది.
రాజు అచ్చాఅద్దీహైతో నైసాభేల్తే? మాదర్ చోద్ కం
చిని కైసాబోలేతో వైసానుంతె. పున్ క్యాక రేబిరాజి. అబి
క్యావై? ముందువుంది ముసల్లవండ్ల. (నిష్క్రమించును.)

—ప్రేక్షక—

తృతీయరంగము.—అడవి.

[వ్ర]వేశము.—కాంతామతి, సేవకుడు]

(అనుబంధము 7)

అయ్యో! తుట్టతుదకు నాగతియెట్లులయ్యె? నాకిట్టి చెట్టపాటు
సంభవించునని కలనైన దలంపనే? మహారాట్కుల సంజాతనై రా
జాధిరాజ సార్వభౌముడగు వ్రతాపసేనరాజేంద్రునకు రాణినై రాణి
వాసముండుటకు మూరు వనవాసమాయనే? హా! వాతవిధి! హా!
ప్రాణకాంతా! వ్రతాపసేన రాజేంద్రా!

సీ. వేశ్యమాయకు జిక్కి + విటకాండ్రోగూడు

బుద్ధి మీ కెవ్వధిఁ + బుట్టెయ్య!

పుట్టె బో గురుమాట + సట్టెవినియు మీర

లరయకేటికి పెండ్లి + యాడిరయ్య!

పెండ్లియాడినదాది + వ్రేయ నకజాడక

నడబాసియుంట మీ + కేలనయ్య!

యెడబాసినునరే + వడరానిపాట్లకై

వనభూములకుఁజంకఁ + బాడియయ్య!

గీ. పాడియైనను హర్షమో + భాగధేయ

నింద మీకిది తగదని + గుందుచుంటి

వేశ్యమాటల వినవేల? + వెతలివేల?

మీకరాసిని తలఁదీయ + మేలు నాకు,

హా! దైవమా! నాకింక పతి నుందరవదనారవిందముఁ జూచుభాగ్య ముట్టువా? అదియేకల్ల.

సేవ—అమ్మా! రోమకొ. కైకురోతే. కాంచనమాలా నైతాకావై సాకరె. తుమారాసపీబ్ మె లల్లా వైసాలిభే. క్యాకరై ?

[వ్యవేశము. —ఉత్తమశీలుఁడు ఒకవైపున]

ఈమె యెవరై యుండును? ఈమె రూపలావణ్యముఁ జూడ మహారాట్కుల సంచారవలె గన్పడుచున్నది. ఐన వెంటనుండిన వీని నడిగి తెలిసికొనియెద. (సేవకుని చేసైగచే బిలచి చెవులో నేముజెప్పును.) సేవ—ఓ మాటల్ మాకీ పనికిరావు. లచ్చల్. లచ్చల్ గావాలా. ఉత్త—సేవకా! నీకు ద్రవ్యాపేక్షగలదేని యట్లనే యొసంగెద. ఎంత ధన మిమ్లునెదిపు?

సేవ—(చేతివేళ్లుజూపుచు) లచ్చల్ లచ్చల్ బోలేసి !

ఉత్త—అట్లుగాదు. ఒకలక్ష నిచ్చెద.

సేవ—హైతో జెల్దీదేవ్ జాతుంమై.

ఉత్త—ఐన రమ్ముద్రవ్యమిచ్చెద.

సేవ—జాంగి చెలో.

(నిష్క్రమింతురు)

కాంతా—హా! దైవమా! వీర లేదియో రహస్యాలోచనజేసివారు. వీరి యాలోచనచే వాకేరియు మువ్వగల్గునగాదా?

[పునఃవ్యవేశము, ఉత్తమశీలుఁడు, సేవకుఁడు]

సేవ—అమ్మా! ఈన మహారాజ్. యాన యింటికియెల్లిపో?

కాంతా—అయ్యో! సేవకా! నట్టేట పుట్టిముంచినట్లు న న్నియువకుని కొనంగితివా? ఇంక నాగతియేమి?

సేవ—ఫర్వానై ఫర్వానై. రోనాకో (ఉత్తమశీలునితో) మహారాజ్! హిఠారా శిర్మె రఘాజాతా (పెట్టెనెత్తుకొని) తల్లిబిడ్డమల్లె నూ డాలమల్లి జాతుం (పోవుచు తనలో) మహారాజ్! భోత్ వైసా

దియ్యా, బడా సంకోషం ఆయా.

(నిష్క్రమించును)

ఉత్త—కాంతా : రమ్మ. నాగృహంబునకుఁ బోవుదము.

కాంతా—అన్నా ! నీగృహంబున కేలరావలెను ?

ఉత్త—లక్షరూప్యంబులిచ్చి నిన్ను కొనుక్కొంటినిగదా?

కాంతా—(తనలో) కట్ట! ఎంత ఘోరము జరిగినది. ఓరీ! దుర్మార్గా!

సేవకా !ంతకార్య మొనర్పితివిరా ? (వచ్చి) అన్నా? ఇట్టికో

ర్కనుగోరక నీమార్గమున నీవుబొమ్ము.

ఉత్త—ఏమి ? దృక్పథమెచ్చించి నిన్నుంగొని నాదారిని నేనుబోవలె
నా? ఎక్కడికిఁబోయెదవు? (అని పట్టుకొన బోవును.)

(అనుబంధము 8)

కాంతా—(తప్పించుకొని,

గీ. వరునికాంతను గోరుట † పాపమనుచు

నెఱుంగవా? మూర్ఖ ! యిది నీకు † వరువుగాదు

నీదుభార్యను, సైదోండ్ల † నెగడివరులు

బట్టనెంచిన హితమానా? † పాపి! చెనటి!

ఉత్త—లోకమోహిని !

సీ. మానసిమణి! మోవి † మధురసం బానిస

ద్రాక్షారసము వేరె † ద్రావవలెనె!

చంచలాక్షిణి ! నీదు † చన్ద్రవః బట్టిన

హేమగిరుల్ వేరె † వెనుకవలెనె?

ముద్దులగుమ్మ ! నీ † ముఖమండలముఁబాడ

కుండువెన్నెలలోన † నుండవలెనె?

కలికిరో ! నీమేని † కాంతులఁ గనుఁగొన్న

కాంచనలతలను † గాంచవలెనె ?

గీ. అంబుజాక్షిరో! నీయూరు † కాండములను

జూడ నారంభితువు † జూడవలెనే?

కుందరదన! మీదటనిన్ను † గూడియుండు

సౌఖ్యమునమించునదె స్వర్గ † సౌఖ్యమైన.

తిరుణీ! ఇంకజాగొనరాచక సామనోరథముఁ దీర్పుము. (వట్టుకొనబోవును.)

కాంతా—(తనలో) అయ్యో! దైవమా! ఇంక నేనెమిసేయాదును?

ఏడుకామాతురుండై నన్ను బట్ట సాహసించెనే? (హా) అన్నా!

నామనవి వినుము. పరనారులఁ గోరుట పాతకంబుకాదా? మరి

యు రక్తమాంసభూయిష్ఠంబగు నీతనువును వేవిధంబుల గౌర

వ వస్తుసమితితో నరిక బొల్చి వర్ణించెదవు. బుద్ధిమంతుడవగు

నీకిది చెల్లునా? నేనుకట్టి జెప్పెద వినుము.

సీ. బంగరు కలశములే † పాలిండ్లటనియందు

దుర్గాంసయులేమైన † తుండ్లుకావే?

నరసింహములు లో † చనములటందురు

పుసిగారు ముఖములో † పుండ్లుగావె

నింబఫలంబులే † పెదవియంచనియందు

దిగువనెఱ్ఱనితోలు † తిత్తిగాదె?

హర్యక్షమునె కొన † టంచని యందురు

నడయాడు నన్నని † నరముగాదె?

గీ. శుకపీకధ్వనులందు † వ † చోరచనల

నఱులోనుండి గూసెడు † గుఱుగాదె?

మేల్మీబంగరు నిగ్గని † మెచ్చుకొందు

రయ్యయో! యిడియాయకా † యమ్ముగాదె?

అన్నా! నీకునునాయట్టితోబుట్టువు లుండియేయుండిరి. వారివలె

నన్నుంజూచుచు, నీకుచున్నట్లు చెడ. నాదెంచి పోదరీవాత్సల్యముంచి నన్ను వీడిపోము. చెరుగొడ్డివేడెడ.

(అని పెడముఖముఁబెట్టును)

ఉత్త—తల్లీ ! సుగుణవల్లీ ! నీవు చెప్పిన నీతిచే నాకుఁ బుద్ధివచ్చినది. నేటినుండియు బట్టి చుట్టబడ్డవాని పగసతులఁ దల్లులుగ నెంచి మెలంగెద. ఇంకశాపై నేరముంచక తమింపుము.

(అని కాళ్ళపైఁ బడును.

కాంతా—అన్నా ! లెమ్ము నీకు శుభమగుఁగాక.

ఉత్త—తల్లీ ! ఒక్క మనవి. నీవైభాగింతిచే ద్రవ్యమంతయుఁ గోగొన తి నింగులకేమి నెలవు ?

కాంతా—అయ్యో ! నీధనమంతయు పోయెనని చింతింపకుము. నీధనమునకుఁ బదిరెల్లెక్కుడగు నెకయంగుళీయకము నాకడఁ గలదు దానిని నీకొసఁగెదఁ గైకొని నీఋణముక్తిఁ జేసికొనుము. ఇదిగో ! (అని పెడముఖముతో నిచ్చును.

ఉత్త—(తీసికొని) ! అమ్మా ! ఇది నాకడఁ జెల్లునా ? దీని నింత విలకెవ రంగీకరించి స్వీకరింతురు ?

కాంతా—అయ్యో ! నందియమేల ? రాజాధిరాజులు గగ్గిహింతురు.

ఉత్త—అట్లయిన నీ యంగరము రొక్కరూపక మగువలెనని నీ పట్టణమునంగలసత్రిమందుఁబడుము. నే దీని విక్రియించుకొని వచ్చెద. నీకేమియు భయములేదు. పోవుదమురమ్ము.

(నిష్క్రమించును)

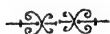
కాంతా—(పోవుచు) దైవమా ! ఇంకనా కెట్టియాపదఁ గల్గఁజేయ నెంచితిని ? సర్వేశ్వరా ! సర్వమునకును భారకర్తవు నీవని నమ్మియింటిని. తుదకెట్లు జేసిననుసరే. (అని నిష్క్రమించును.

(యవనికజారును.)

శ్రీ
కాంతామతి.

తృతీయాంకము

పృథమరంగము-మహాపాతక పురములో దుర్బుద్ధి నూస్థానము.

[ప్రవేశము: దుర్బుద్ధి—అన్మతవాది, మహాపాతీ అను మంత్రులు

దూర్బు—

ఉ. కూరదనంపుఁ జేష్టలకు + గోవిందుడీతఁడటంచు లోకుల

య్యారె ! నుతించుచుందు? మఱి + యాదగ ని భువనంబులెల్ల వ.

పేరువినంగ బెగ్గడింప + బెబ్బలి పోలిక నడ్డులేక ని

వ్వారిగ రాజ్యపాలనము + వాంఛదలిర్పఁ జేయుచుంటిగా.

సచివరా ! అన్మతవాదీ ! పృజలేమనుచుండిరి ?

అన్మ—నోరెత్తుటకు ఏలున్నదా ? మీయాజ్ఞచొప్పున పృజల నందఱ

సాధించి, వేధించి, కాధించుచుంటి. మీశాసనం బతికొనించ

నే నెంతవాడను ? ఇది రాజశాసనము గదా ?

దూర్బు—అన్మతవాదీ! నీయట్టి సచివపుంగవుండు గల్గ నాకేమికోఱంత?

ఉండిన నీయట్టి మంత్రీయే యుండవలయును.

అన్మ—చిత్తము! అంతయు తెమయాజ్ఞయేగదా?

దూర్బు—మహాపాతీ ! నీకార్యములెల్ల నెనుదీయక పృథానముగ

నెంచి యాచరించుచుంటివా ?

మహా—ఇట్టివిషయము నాకు మీరు దెల్పవలెనా? నా నామధేయమే నేనొనరించు కార్యములు దెల్పునుగదా?

దుర్బు—నిండా సంతోషమైనది. మరచితిని. కులకాంతలబట్టి వెలకాంతలవలె నిర్బంధించుచుంటివా?

మహా—నిర్బంధించుటయగాదు. నన్నుంగాంచిన వారీమణులు బర్బులెత్తి యేమూలనోదాగుచుందురు. అట్టివారింబట్టి వెలికిడ్చి నాయుచ్చవచ్చినట్లానర్పించుంటిని. అందుచే వ్రజలెల్లరు నన్నుంజూచి పై కేమియు ననజాలక లోలోన నేమేమో యాడిపోసి కొనుచుందురు. కాని నేననిన వ్రజీవారికి గుండెదిగులు పూరితల్లటముగ నేయున్నది.

దుర్బు—సదినచంద్రమా! నీవుగదా యీదుర్బుద్ధి మహారాజునకు మితిలేని యానంది మొసంగ జేయుచుంటివి. మంత్రీయని నిట్లుండవలయు.

మహా—ఇదంతయు తమ కరుణయేగదా?

దుర్బు—మందిది.

[క] వేళము సేవకుడు.]

మహారాజా! యెవ్వడో యొక వర్తకుడట. తమ్ము దర్శించవచ్చియున్న వాడు సెలవా.

దుర్బు—మందిది. వ్రజీవేళ పెట్టుము.

[సేవకుడు నిష్క్రమించి, పునఃవ్రజీవేళము ఉత్తమశీలునితో]

ఉత్త—మహారాజా! ఎదనము. (నమస్కరించును.)

దుర్బు—ఓయీ! ఏవెవ్వడవు? ఏమి కార్యార్థమై వచ్చితివి?

ఉత్త—నాకిదనొక యుగళీయకముగలను, దాని రొక్కముగ మా రుక్కొనవచ్చితని. మీకు వలయునేని దీని గ్రహించి వ్రజ్యమొసంగుడు. (అని యిచ్చును)

దుర్బ—(తీసికొని చూచి) కేరీ ! ఇది ఏకచ్చల లభించినది? స్త్రీలు
ధరించుదానివలె గన్నకుచున్నదే? దీనినెందైనతప్పరించితివా?
ఉత్త—అయ్యో ! ఇదేమిన్యాయము. ఇది నాసోత్తరదా? మీరిట్లు
బల్కుట న్యాయమా?

దుర్బ—న్యాయమో అన్యాయమో? నిక్కముఁ దెల్పుము. లేకున్న
శిక్షింతుఁబడువు.

ఉత్త—(తనలో) ఈవరిపాలనము నష్టబుద్ధియన్న పేరునకుఁ దగియే
యున్నది. (వ్రీ) తెల్పెదమినుడు.

దుర్బ—తెల్పుము. నామోల బుద్ధిగల్గి వ్రవర్తించుము.

ఉత్త—మీరు వల్కినది నిజమేయగు. నీయంగుళీయక మొక రాచ
కన్నియది. ఆచిడ దీని వికృయించుకొనిరహ్మాన వచ్చితిని.

దుర్బ—ఆస్త్రీ యిప్పు డెంచున్నది?

ఉత్త—ఈపురమునంగల సత్రముం దుండినది.

దుర్బ—అట్లయిన నాచిడను నాకడకుఁ దోడ్కొనిరమ్మ?

ఉత్త—చిత్తము. నిష్క్రమించును.)

దుర్బ—మంత్రులారా! యారాచో న్నెట్లైన గూడవలయునుగాన
మీరు సమయోచిత మెఱింగి సూచరింపుడు.

[పునఃవ్రవేశము : ఉత్తమశీలుఁడు, కాంతామతితో]

దుర్బ—

ఉ. చక్కనిచుక్క యానికచ + సారసనేత్రీ యెవాసి కాంతయో?

చుక్కలతేసి భామివియో? + సూటిగ మూరునిరాణియో? అభా!

నిక్కమెఱుంగి తేనయితి + పిలుసు గోటునుఁ జూడఁ జిత్రముగా

జిక్కులపాల్పడొ బిడమఁ + తేనెడికార్యము దోచదాయెగా?

కాంత—ఈ యంగుళీయక మెవరిది?

కాంత—(తలవంచి) నాదియే.

దుర్బ—మంచిది. మంత్రులారా! ఈమె రాచకన్యగాగవుడుచున్నది.
ఈమె యాస్థానమునుండితగదు కావున యంతపురంబునకుఁ
గైకొనిపొండు.

మంత్రులు—చిత్తము. (కాంతామతితో నిష్క్రమించును.)

దుర్బ—బేరీ! ఇంక నీదారిని నీవు పొమ్ము,
ఉత్త—అయ్యో! ఇదెక్కడి న్యాయము. ధనమీయకయు నుంగరమీ
యకయు బొమ్మనుట?

దుర్బ—ఇంక నాకడ సధికముగ పేలకపోమ్ము.

ఉత్త—అట్లయిన నాయుంగరమొసంగదు పోయెద.

దుర్బ—పోయెదవా లేదా? లేకున్న కారాగృహమందించెద.
ఎవడురా?

[ప్రవేశము: సేవకుడు]

దేవా! నెలపు?

దుర్బ—నీవీదుష్టసేమనపురమునందుండికుండునట్లువలకుఁబారదోలుము.

ఉత్త—(తనలో) బేరా! ఎంత న్యాయపరిపాలనము. ఈపట్టణమంత
యు నిట్లనేయుండెఁగాఁజాల.

సేవ—ఏదియో గొణుగుచుంటివి. ఏమది? ఇందుండి తిరలిపోమ్ము.

ఉత్త—పోయెదగాని సేవకా! నీపేరేమి?

సేవ—నాపేరా? మహానీచుడు.

ఉత్త—(తనలో) మంచి నామధేయమే మీరాజునకు, రాజ్యమనకు
పరిపాలనకుఁ దగియేయున్నది.

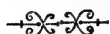
సేవ—అధికముగా నె గక పోయెదవా లేనా? (అని నట్టును.)

ఉత్త—(తనలో) ఇంతటి మహాన్యాయ పరిపాలన మెందును గానము.
“వినాశకాలే వివరీతబుద్ధిః” యనునట్లు రాజులకు వినాశకాల
చూపెన్నమైన వివరీత బుద్ధులు గల్గుచు. (నిష్క్రమించును.)

దుర్బు. — సేవకా ! నీవనిమీద బొమ్ము. (సేవకుడు నిష్క్రమించును)
 నేనింక బాగు సేయక నాయంతిపురమునకుఁ బంపిన యాకాంత
 గూడి రతిరాజనుభము లనుభవించెద గాక.

(నిష్క్రమించును. యవనికబారును)

ద్వితీయరంగము—అంతఃపురము.

[ప్రవేశము—దుర్బుద్ధి, కాంతామతి.]

దుర్బు.—తస్మి ! కలుక వేమి ? నాపై యలుకా?

ఉ. కోవమజ్జలనే ? యమిత † కోరికతో నను వేడుచుంటి నం
 తావముఁ దీర్చి బోవుమిక † తాళగఁజాలన మందయాన! నా
 ప్రిపుకుఁ జేరవేమి ? మధురంబగు కలులు కల్గవేమి ? నే)
 పావము జేసినాడనె ? కృ † పామతి న్నడతేర్చువేగమే.

కాంతా—(నిరుత్తరయగును.)

దుర్బు.—కాంతా ! ఎంతబలచినను బలుకవు ? ప్రత్యుత్తరమియ్యవు?
 ఔను ! మంచిమాటలకు మామిడికాయలు రాలునా? నిన్నుంక
 బలిమిని బట్టుటయే యుచితము.

కాంతా—(తలవంచ. కొస, అన్నా ! నే నెన్నో విధములఁ బ్రతిమాలు
 చుంటినే ? కనికరము లేదా ? నీ తోబుట్టువునని తెల్పితినే ?
 ఇంక నీమాధ్యము వీడనే ? కట్టా! యేమిగతి?

దుర్బు.—రామా-మణీ! నన్నేల బ్రతిమాలెదవు ? నీవు బ్రతిమాలినం
 తనే మిన్నకుందు నన కొంటివా? అదికల్ల. ఈదుర్బుద్ధిమహా
 రాజ గుణగణంబు లెఱుంగక మాటలాడెద వేమి ?

కాంతా—అన్నాయని యెన్నో విధములఁ బ్రతిమాలినను నీబుద్ధి మరిల
 కున్నదే? నీవు క్షత్రియుండవుకావా ? క్షత్రియ ధర్మము

లెటుంగనా? నీకు దోఁబుట్టువులు లేరా? నీభార్య నెప్పుడేని నిర్బంధించ నీకు సమ్మతమగునా? నీచా ! ఇంక నీ దుర్బుద్ధి మాని సన్మార్గము ననుసరింపుము.

దుర్బు—కలిగి! నీవెన్ని విరహోక్తులాడినను సమ్మతమేకాని నీవు నా మరుసంతాపముఁ దీర్చి నన్నానందింప జేయువఱకు నిన్ను విడువను.

కాంతా—ఓరీ! నీరాజ్యమందందఱు నిట్టివార జేయుండిరా ? నీతి నుప దేశించువారలు లేరా? ఒకవేళ యుండినను వారి యుపదేశము నీకు విషమమ్యైవా?

మత్తకోకిల.

దుర్బు—మూరుబారికి నోర్వలేనిది ♦ మాటలేటికి? మానినీ !

ధీరుడీ దుర్బుద్ధియంచును ♦ ధీమతీక నను గూడుమీ

కాంతా—ధీరబుద్ధిగలార లన్యల ♦ స్త్రీలగోరుదురే? బళా!

ఘోరపాపంబునుచు వొదిల ♦ గొంకవేలర? మూర్ఖుడా !

దుర్బు—చా పమెట్టిదో చెల్వవ మృదు ♦ పాటలాధరి! వేగమే

కోకుమేలను బాగుసేయక ♦ కోర్కెదీర్చవ కామిని !

కాంతా—చా పమెట్టిదో చెల్వవలెనా? ♦ చాపుడొమరి నీవె నా

ప్రాపుజేరకు దవ్వనుండుమ ♦ బాడిగాదిది నీచుడా!

దుర్బు—కాంతామణీ! చాపమనునది గలదా ? పరాంగనలఁ గూడిన వరువుబోవునా?

సీ. పరవారులను గూడు ♦ చాకాసుర విగోధి

సురగణంబుల యందు ♦ వరువుచెడనె?

కాం—పరవారి యాహుల్య ♦ భామఁగోరి యలండు

పడరాని యిక్కుల్లు ♦ బడఁగలేదె?

దుర్బ—తారనోగూడిన ధారాపతికి యేమి

హామలు గల్గెనే ధారలనేత్రి !

కాంత—తారనోగూడిన ధారేను గనలేదే

కళలు క్రమములుగాఁ దరిగియుంట

దుర్బ—రాధనో స్నేహము ధరిసలు శ్రీకృష్ణ

నాదిశ్రేయంఢని ధరనగలేదే ?

కాంత—రాధనో స్నేహము ధరిసలు నివసకృష్ణుఁ

హారమున బేలు పాలుగాడ ?

దుర్బ—గీ. ఏల నీకథలెల్లను చాలుచాలు

నామ కోరిక దీర్చవే నభినయన !

కాంత—చాలా చాలింక బుద్ధి నీ కేల లేదు ?

అరయ నన్దోర నిమగ్నంఢ ధనందగలవు.

దుర్బ—మిత్రా! నీనింక నిలువజాల. (అని దెయ్యి వట్టుకొనబోవును)

[అనుబంధము 9]

కాంత—(తనలో) వీని బారినండి యెట్లైన కవటోపాయంబుచే

దక్షిణమునవలెను. (గీ) కాజా! తొందరొందకుము

దుర్బ—కామినీ! ఏమది. తెలియ బల్కము ?

కాంత—తెల్పుటకుఁ కొందెము సందియముగల్గి నోరాదుటలేదు.

దుర్బ—సందియ మక్కరలేదు. సర్వము దెల్పుము.

కాంత—నే నెంతకాలము నుండియో నిట్లుగా ద్విమృదుచుంటిని.

దుర్బ—ఎంతకాలకు ?

కాంత—నానుదికి నచ్చిన పురుషు డెగు దొరకునా ? యని.

దుర్బ—నీనుదికి నే నచ్చియుండలేదా ?

కాంత—అ. నచ్చలేదు.

దుర్బ—నచ్చియే యుంటిని గదా? ఏల నింతరాధాంతము జరిపితివి.

కాంతా—నా యెడ మీకు ననురాగము కలదో లేదో యని యిట్లు జరిపితి.

దుర్బ—ఎంతమాట? లేకేమి. నీ వెట్లానరింపుచున్న నట్లానరింపనా?

కాంతా—అట్లయిన నిన్నే వరించదలచితిని.

దుర్బ—ముమ్మాటికి నిజమే వరించుట ?

కాంతా—ఊ. అంచుకే మరి వచ్చినది.

దుర్బ—అట్లులైన జాలమేల? రమ్మ యంతిపురంబునకు.

కాంతా—(తనలో) ఎట్లయిన వీనిని నమ్మించి యావలకు చాటవలెను.

(వచ్చి) పిచ్చిరాజా! అప్పుడే యంతిపురంబునకా? ఇల్లలికి ము)

గుప్పెట్టిన మూర్తిమున కండుగ వచ్చునా?

దుర్బ—ఇంకేమి యాటంకము గలదో నుచువరాదా ?

కాంతా—నీక్షేమముఁ గోరి చెల్పుచుంటిని. నీ వంగీకరించిన నీకుఁ దక్కుదును.

దుర్బ—నాక్షేమముఁ గోరియే చెల్పుచుంటివా ?

కాంతా—ఊ. అదేమరి.

దుర్బ—చిన జాగేల? తీవ్రముగఁ చెల్పుము.

కాంతా—చినుము. నాకొక వ్రతము కలదు.

దుర్బ—అది నాకడనే దీర్చుకొనరాదా?

కాంతా—అది దీర్చిన నీకోర్కయే దీరగలదు.

దుర్బ—ఏమది తెల్పుము.

కాంతా—అది గారీవ్రతము.

దుర్బ—ఈవ్రతమున కేమిగావలయును?

కాంతా—ఇందులకా? లెక్కలేని ధనవ్యయము కాగలదు.

దుర్బ—అందులకు నాకు సమ్యక్మేయగు. ఇంతియేగదా? మరేమి యులేదు గదా?

కాంతా—లేశమి? మరొకటి పెద్దనియమమే గలదు.

దుర్బ—అంత పెద్దనియమమేమి? అదియూ చెప్పుము.

కాంతా—వినము. వారొక సాధము నిర్మించవలయును. అందు వారు
మానముల వారుదినంబులు గారిని నేపూజించవలయును. అం
దుల కనేక దానము లొనర్పవలయు. అందులకుఁ దగిన ధన
మువలయు నపుడెల్ల బంపుచుండవలెను.

దుర్బ—గీ, ఇంతకాలము గడువీయ + నెట్టులోర్తు ?

కొద్దికాలంబుగా మార్పు + కొనకయున్న

నేను జీవించుచుమాట + మాని వేడ్క

మదిని యోజించుకొనుమింక + మందగమన !

అబ్బా! ఆరుమాసముల యారురోజులే? అంతవఱకు నేను నిలువ
గలవా? పోనిమ్ము యారుమాసములు వీడి యారురోజులే
చేయరాదా ?

కాంతా—అట్లానర్చుటకు వలనుపడదు. తొలుత, నీయట్టి పురుష
శ్రేష్ఠుడను, రాజకులభరణమును దొంగకునాయని యట్లానర్చి
తిని. కాని నీవంత శీఘ్రముగ వాకుఁ జిక్కుదువనిదలంచనైతి.
అయ్యో! ఏమి నాబుద్ధిమాంద్యము. అప్పుడు వాకింత జ్ఞాన
ముండిన యిట్లానర్చుచుదా?

దుర్బ—ఎట్లో ప్రాణము నిల్పుకొందునులే.

కాంతా—మరొకటి మరచితిని.

దుర్బ—ఏమిది?

కాంతా—నావ్రోతము సమాప్తమగువఱకును నీవుగాని నీ సేవకులుగాని
నావ్రోతాలయముకడకు రావలనుపడదు.

దుర్బ—అయ్యో! ఏమిది నిన్ను జూచియైన ప్రాణములు నిల్పుకొండ
మనుకొంటినే?

కాంతా—నీరూపము నాకన్నుల కగవడిరాదు. నీకబ్బము నాచెవులకు
 వినబడరాదు. అట్లుగాక తప్పిజరించితివేని శిరమా వేయివ్ర
 య్యలై చిత్తువు. (కొంచెమాగి) అయ్యో! రాజా! నీవుచచ్చిన
 నాకింక దిక్కెవ్వరు? మంచు నాగతి యెట్లున్నదోగదా? నీక్షే
 మమును నాసౌఖ్యమును గూర్చి చెప్పితిని.

దుర్బ—ఓహో! నాక్షేమమునుగూర్చియే సర్వము గావక జెప్పితివా?

కాంతా—ఁటా. అంగుళేమరి.

దుర్బ—అట్లులైన రమ్మ పోవుదము. (వెంటనంటును.)

కాంతా—దూరమున నుండుము, దూరముననుండుము. ముందు నీవు
 సాగుము.

దుర్బ—రమ్మ. (మంచుపోవును)

కాంతా—(వెంటపోవును.) (యవనిక జారును)

తృతీయరంగము:—కాంచనమాల సాధము.

[వ్రజేశము—కాంచనమాల.]

అహ! మోహమొత్తపాడుది. తన శరీరము తన నెఱుంగకుండ
 జేయునుగదా? నా యందచందములఁజూచి రాజాధిరాజగు వ్రతావసే
 నుఁడు నన్నొంగూడి ధనమెల్లగొల్ల వెట్టివాడు. ఒక్కధనమేమి? రాజ్య
 మంతయుఁ గోల్పోయి తుదకు విలువ నీడలేక, కుడువఁ గూడులేక
 హహరవమెత్తి జరించుచుండె. ఔరా! వారకాంత పొందెంత ధనాధి
 పునైనను, ధనహీనునిగఁజేసి పడరాని శ్రమలఁ జాలొనరించునుగదా?
 వ్రతావసేనా! నీవు నాచెంతకుఁ జేరునపు డెంత శౌరవముగనుంటివి?
 పిమ్మట నాకు దానుడవై పెద్దలవాక్యముల వినక రాజ్యమును, భార్యను
 గోల్పోతివే? ఇందులకు నేనేగదా కారణము? ఛీ! నేనెంతపాపురా
 లను! ఓ వ్రతావసేనా!

సీ. నారూపమును జూచి ♦ నన్ను వీడకగదా?

గురునాజ్ఞ మిరియి ♦ గులికినావు

నారూపనము జూచి ♦ నమ్మివచ్చియుగదా ?

భార్యను వనముకు ♦ బుపినావు

తుచ్చనుఖంబుచు ♦ నిచ్చయించక గదా?

కులకౌరవము మంట ♦ గలిపినావు

వృత్తగీతములను ♦ నిర్వంబు వినిగదా?

మేనుమఱచి నీవు ♦ మెలగినావు

గీ. రాజ్యపాలన మంతయు ♦ రగులఁబెట్టి

ప్రజల సౌఖ్యంబు లెల్లను ; పాపచేసి

నాదుచెంతకు జేరితే ♦ నమ్మి; తకట!

వేశ్యతోపొందు విటులకు ♦ వెఱలుగావె.

నే వగవనేల ? బుద్ధిహీనులై విటకామి మా గుఱ్ఱములదరిఁ జేరి
మమ్ము ప్రార్థింప మేమేమి సేయగలము? అంతయు విటులదేగోపము.
మేము వారల ప్రార్థించితిమా? మాగృహంబు లలంకరించుచుంటి
మా? తల్లిదండ్రులమాటల సరకు జేయక సోమరులై, చదువుసంధ్యల
మాని త్రొగ్గుబోతులై, మావేశ్యల వాడఁజేరి సర్వముఁ గోల్పోవు
చుండిరి. ఇందులకు మే మేమి సేయగలము? చూడేమిగోపము ?

(సమ్మదించును.)

[ప్రవేశము:—ప్రతాపసేనుడు ఒకవైపునుండి]

బేరా! కాంచనమాలా! ఎంత జేసితివే?

ఉ. కూడును నిర్భులేక గను ♦ కూరికి నేటికి మూడునాళ్లులే
జాడనుబోడు వేశ్యనిట ♦ సాదము గొంచెము బెట్టుచుంచు నే
వేడెడ నివృడాసఖయ ♦ వేయదె బోనము పొట్టనిండ, మో
మోడకబోడు పూర్వవిధ ♦ మాచితితో మరి సానియింటికిన్

అహ ! సర్వమును కాంచనమాలకు ధారవోసితి. అన్నపానీయంబులకు దూరమైతి. కులాంగనను గోల్పడితి. బంధుజనంబులకుఁ బగ వాడనైతి. వ్రజలకు తృణప్రియుడనైతి. కట్టా! తుదకు నేను మూడుదినములనుండియు యింతకూడుదొరకక తృద్వాధచే మిగులగాసిలుచు కృశియిందియుండితి. పూర్వవరిచితురాలగు నాకాంచనమాలయైన యింత కబళముఁ బెట్టకుండునా ? యెవనిమ్మివచ్చితి. ఆమెయు నేమచునో? ఏమివావెట్టి? కాలముదీరినచు, ధనహీనతనయమునను, స్నేహితులుండురా? గౌరవముండునా? తుదకుకడజాతివాడు సైతముతనకన్న హినునిగఁజూచును, ఇంతయేల? కాంచనమాలను బిలచెడగాక. (తలుపుతట్టుచు) కాంచనమాలా ! కాంచనమాలా !

(ప్ర)వేశము—కాంచనమాల ఒకవైపునుండి)

ఎవ్వడవు నీవు ? కాంచనమాలా యని ఖండితముగ బిలచుచుంటివి, నీ వెవ్వడవు ?

ప్రతా—కాంచనమాలా ! ఇంతలోనే మగచితనా ?

కాంచ—ఎవ్వడవో యెఱుంగము. ఆవలకుఁ బొమ్ము.

ప్రతా—కాంచనమాలా ! మనవి.

గీ. కూడు దిని నేటికిని నేను + మూడునాళు

తెందుదొరకక గ.బళంబు + లిందుఁజేరి

వేడుచుంటిని వట్టెడు + వేయవమ్మ

మాసినీమణి ! కాంచన + మాల ! నాకు.

కాంచనమాలా ! ప్రాణములు బోవుచున్నవి, అంతప్రసాద మొసగితివేని దానినోటనిడుకొని నాతోవను నేను బోయెదను. పూర్వస్నేహమైన దలపుమా ?

కాంచ—బుద్ధిహీనుడా ! నీవు నాకు పూర్వస్నేహితుడవా ? నోరు

మూసికొనుము. ఈతూర్పుభాషించిన రగిన బుద్ధిజెప్పించెద
 పొమ్ము. సాదములేదు గీదములేదు. (అని లోనికిపోవును.)
 పృతా—అక్కటా! పృతావసేనువ కీవేశ్యాన్నేహమువలన నట్టిగతిగ
 ల్గినది. తుదకు నుక్కమెత్తుకైవదారకక యుద్బాధచేకుండి పా
 ణములు వీడవలసినే? హా! దైవమూ! ఎంతనిర్భాగ్యుడ.

సీ. తండ్రితదైనమైవ † దలచక మదిలోన

వెలకాంత చెంగట † మెలగినాడ

భార్యసౌందర్యంబు † భావమందెంచక

వేశ్యకాంతకుఁజిక్కి † వెలసినాడ

కులగౌరవ మినుమంత † నోవోపుటెఱుగక

భోగి కాంతకుసేవ † బూనినాడ

రాజ్యమందుఁ బ్రజల † రాయడినరయక

వద్యానగృహన † వండినాడ

గీ. యంతకును బుద్ధిలేక రో † యంతిచెంతఁ

శరీ నే నిట్టి కష్టమూల్ † దీరిపోవ

కుండుట్టుగఁ జేసుక † మండినాడ

వేశ్యలను గూడువారికి † వెతకలివియెక ?

ఓ భారతీయులారా! సోదరులగు నోవిటులారా! ఇదియంతయు నా
 యనుభవముచే నుగ్గడింపుచుంటి.

సీ. ధనమంతయును లాగి † తన సేవకునిఁజేసె

వెలకాంత పొందింక † వలదు వలదు

రాజ్యమంతయుమావె † రాజస మెడబావె

వెలకాంత పొందింక † వలదు వలదు

వట్టెడన్న మదెందు † పుట్టకుండఁగఁజేసె

వెలకాంత పొందింక † వలదు వలదు

సన్యాసివేషంబు † సన్యాయముగ వేసె

వెలకాంత పొందింక † వలదు వలదు

గీ. వేశ్యకాంతను గూడ నీ ధీమతలు నాకు
వచ్చిచేరెను గటకటా ! ధీశ్చయముగ
నుగుణధనులార ! భారత ధీశూరులార !
పోకుండింకను వేశ్యల ధీ పాండుకొఱకు.

మరియు,

మ. వెలకాంతలే గవటంపుఁజేసెను నమాన ! ధీవేలుద్రోవ్యంబు లి
య్యల బెన్నెసియులాగి భిక్షకునిగా ధీసితైవ లేకుండఁగఁ
యిలువారిండ్లను నమ్మఁజేతు రకటా ! ధీసీ ! మహామారులా
వెలయాద్రో మరెగూడదిగఁ జనుమఁ ధీనోభ్యః శ్రాగ్ధింఛదఁ

ఉ. గానకభాదులఁగనియు ధీకాముఁ బునెత్తికియెక్కి- యెక్కుడౌ
మానము మంటగల్పి మతి ధీహంస్యడనై జరియించినాడ యా
మానిని వేశ్యకాంత యను ధీమానములేకను జేసి భిక్షకుఁ
మానిత రాజ్యబుద్ధి ! ప్రియ ధీమానిని ! గోల్పడినాట దైవమా !

గీ. చిచ్చుకొంకకు నిడికొని ధీచింతమొద
ఫలముగల్గునె ? పుడమిలో ధీభవ్యులార
గల్గెయ్యంపుడు కత్తెచే ధీగవ్వము లిటు
మీరలైనను నన్నుద్ధి ధీమెలగుండింక.

సర్వముఁగోల్పోయిన నేనెంత నీతిజెప్పినను ఏమిలాభము ? తొలుత
నాగురుడు నాకెంతయో నీతిబోధించలేదా ? నేనద్దానివింటినా ?
సావ మా గురూత్తమునిపైతము కల్గిదాబులఁబల్కినది వేశ్యమాటల
వినియేగదా ? రాజ్యమందఁగూడ నిల్వనీయక వర జేశములకుఁ బార
దోలినది. ఇట్టి గురుని హింసకు నాకిదియే శిక్ష.

(అనుబంధము 10)

నేనిక వాప్రాణకాంతయగు కాంతామతిని కాంతారమందు నమకుచు ఈ సన్యాసివేషమునఁ దిరిగెదగాక. (నిష్క్రమించును.)

[పునఃప్రవేశము — కాంచనమాల.]

ఎట్టివండితునైనను, ఎట్టివీరునైనను, ఎట్టిధనికునైనను, మోహము వదచానునిగ జేయునుగదా ? అహ ! మోహమెంత చెడ్డది ? ఈపుడమియందు వారాంగనలకులమువంటి సీచకులమును, వారివృత్తియంతసీచవృత్తియు, నేకులమందునులేదు. దైవము మమ్మును ఒక్కరి కేగృహిణులగాఁ జేయక కలుపుకేల జేయవలెను ? ఇట్టి మా వారాంగన లెందఱనో జోగులఁజేసి వడిరాని విందల పాల్బడుచుండిరి, ఖానాను ! ఇందు మావేశ్యల గోపమేమున్నది ? అంతయు బురుషులదే లోకము. ఏమన పితౄర్జితములగు మడిసూన్యములన్ని మాకోసంగుమని వేశ్యలు విటులను బాధించిరా ? ఇప్పుడు మావేశ్యాకులమందు గూడ సుఖములసాపించి వ్యభిచారవృత్తి బారనోలపలమునని పాటుచుచుండిరి. చాలవఱకు సుఖ మభివృద్ధిగోనే యున్నది. ఇప్పుడు వ్యభిచార దేవత నావాట కుంది కృశించి క్షీణదశ నందుచున్నది. వ్యభిచారమన్న మాకులమందుననేగాని మరి యేకులమందును లేకుండ. ఇప్పుడన్న సర్వకులమాలయందునుగలగు. శ్రీమంతులుపైత వింజ జేయుచుండిరి. వారికిఁగట్ట బట్టయుఁ దిన మెతుకునులేదా ? ఓభారతీయ సోదరీమణులారా ! వారకాంతలారా ! నామనవి వినుడు

సీ. అశనమ్ము దొరకక † వెసమాఁమును నమ్మి

కాలంబు గడపెడి కాంతలార !

అర్థమ్ముకై మహా † యాశ జెందుచునుండి

వరులకూటమిగోరు † వడఁకులార :

తుచ్చసుఖముగోరి ♦ దోషమంచకవిటు

లనుగూడి నుఖయించు ♦ లలనలార !

రోగినైననునరే ♦ భోగింపదబ్బుకు

చూచుచుండెడి తుచ్చ ♦ నుదతులార !

గీ. పాపభూయిష్టమైన యీ ♦ పాడువృత్తి

విడిచిపెట్టుదురంచు నే ♦ వేయిగతుల

వేడుచుంటిని ప్రియులార ♦ వెలదులార !

భరతభవులార ! మణులార ♦ భానులార !

ఇట్టి వ్యభిచారవృత్తివలననే పరదేశ వ్యాధులగు నంటువ్యాధులచే
క్షీణించి తుదకు సంతానహీనులగుటకుఁగూడ కారణము.

మరియు.

సీ. కులకాంతలనుబాసి ♦ కులధర్మములరోసి

సానివంచలజేరు ♦ చవటలార !

పిన్న పెద్దలటంచు ♦ నెన్నకమదిలోన

వెలకాంతలను జేరు ♦ వ్యర్థులార !

పూర్వార్జితములెల్ల ♦ పూజ్యంబుగానమ్మి

రాగమ్ముచే జెడు ♦ జోగులార !

ధనధాన్యములుజెల్ల ♦ దాన్యవృత్తినిబూని

కాపురమ్ములులేసి ♦ వాపలార !

గీ. వలదు వ్యభిచారవృత్తిచే ♦ గలుగునభిము

వేశ్యకాంత భోగంబుచే ♦ వెఱలుగల్గు

మానుడదియని మొక్కిడ ♦ మాన్యులార !

నుగుణధనులార ! భారత ! శూరులార !

వ్యభిచారవృత్తిచే యభిముగలుగనియు, యశంబు పోవుననియు మ
మనసవారస ధర్మములు బోధించుటలేదా? అందు వేశ్యాసంపర్కము

చే గల్గు నష్టకష్టములు కనుతారఁ జూచితిరిగదా? ఇంక వేళ్ళు గోరక వారి స్నేహముఁ జేయకుండురుగాక యని వేవిధములఁ బ్రార్థించెద.

(అనుబంధము 11)

(నిష్క్రమించును. యవనిక జారును)

తు రీ య రం గ ము.

వ్రజేశము—అడవి.

[వ్రజేశము—వ్రతావసేనుఁడు విషాదమున]

(అనుబంధము 12.)

అయ్యో! ఎంత ఘోరము ? ఎంత దుండగము? ఎంత పాపము? ఎంత తాపము?—కులకాంతనుఁ ఘోరాటపుల పాలోనర్పనమునఁ పాపుడ—నీచుడ—కట్ట ! నన్నీ యథోగతిపాలోనర్పన దద్దురాత్మురాలగు కాంచనమాలగదా? నాకా దుర్జాతిస్నేహము గల్గకున్న నియ్యగచాట్లు రాకుండు నేమో? అపాపిమోహాంధకారమున ముద్ది భార్యమోముంజూడక దాని మాటలే వేదాక్షరంబులని నమ్మిన నాకింత యోగము సంభవించినది. కట్ట ! భార్యమోమైనఁ జాడనిచ్చినది గాదు—నాముద్దుగుమ్మ న్లదిసి ముచ్చటించనిచ్చినది గాదు—అంతయు నుహాగారడితేసినది—మాయ యొనర్చినది—మసిఁబూసినది—రాజ్యభ్రష్టునిం తేసినది—అన్నపానీయంబులు లేక యల్లాడువల్లానర్చినది—తుడకీ సన్యాసివేషము వేయించినది—అహ ! కాలమా! నిత్తువర్ణించ నే కవికిందగును? కవుల కలమునకుఁ గూడ నెదురైతివే?—ఓకులను లోకమును నీస్వాధీన మొనర్చుకొంటివే?—ఔరా ! కాంచనమాలా ! ఎంత జేసితివే ? నీమోహరజ్జువుచే నన్ను బండికృతునిగఁ జేసి నన్నెల్లవిధముల సన్యాసిని జేసితివిగదా ? కులటా ! నీమూఱ్ఱమీరక కులగురువును రాజ్యభ్రష్టునిం జేసి తత్ఫలమందుచుంటిని. ఓ పాగిబీయా ! కాంతామతి!

నీ వెంటేగియుంటివి ? అయ్యో! ఈ ఘోరారణ్యమున నేకూరమ్మగం
బులవాతఁ బడితివో యెటుంగఱాల, లేక ప్రాణకాంతునిచే నిరాకరింపఁ
బడిన నేనుండిననేమి లేకుండిన నేమియని యనూయచే నందైనఁ
బ్రాణములు గోల్పోతివా? నాకెవ్వరు చెల్పి నన్నారడింతురు ? నీ
నుందరవదనారవిందముగ్గాంచు భాగ్యమబ్బునా ? అదియేకల్ల.
అయ్యో! ప్రాణేశ్వరీ! నీపాల నాదిక్కుమాలిన వేశ్య మహామారియ
య్యెనే ? ఆవేశ్యయే యొసర్చినది? నేను నిన్ను సగౌరవముగఁ జూచి
ప్రేమించిన నీకీకడగండ్లు రాకుండునుగదా? నిక్కముగ నీపాలి మారిని
నేనయైతిని.

నీ. ఎన్నఁడు నాయుంటిఁ ? గన్నుదమ్ములుగొంచి

సంతసంబున నుండఁ జాలువాడ

నెన్నఁడు. నాకాంతఁ ? నెలమిమీరగఁ గొంచి

ముచ్చట లాడుచుఁ మురియువాడ

నెన్నఁడు నాప్రియఁ ? వన్నె చిన్నెలుఁగొంచి

బిగికొఁగిలను నెప్పుఁ బెనఁగువాడ

నెన్నఁడు నారాణిఁ ? కున్న సొగసును గొంచి

ప్రాణమిదంచనిఁ కృబలువాడ

తే. ౧. నెన్నఁడింక నాదైవంబుఁ ? నన్ను నాలి

ప్రాపుఁజేరిచి సౌఖ్యంబుఁ జూపఁగలుగు

గటకటా! యట్టిపుణ్యంబుఁ గలుగనాన?

లేదు యాజన్మ కికమీదఁ లేదు లేదు.

దైవమా! ఇంక నేనేమిచేయుదును? దురాత్ముడనగు నన్నుఁగూడుట
చేగదా నా పురంధ్రీకిట్టియిడుములు. అయ్యో! కాంతామఠీ! కాంతా
మఠీ! నదువ కాల్లాడ కున్నవి.

[ప్రవేశము—దూర్వానుడు.]

ఈరే డెవ్వడైయుండును? ప్రియ కాంతా వియోగంబుచే విషాదమందుచున్నాడు. విచారించెద. ఓయీ! నీవెవ్వడవు?

ప్రతా—తావసేంద్రా! వందనములు.

దూర్వా—శుభమగుగాక. నీవెవ్వడవు? విషాదమేల?

ప్రతా—అయ్యా! తొలుత నేనెవ్వడనైన నేమి? నేటికి సన్యాసి నైతిని.

దూర్వా—ఓయీ! కుండకుమూ. నీచరిత్రమంతయు విశదీకరింపుము.

ప్రతా—మానిచంద్రమా! నేను ప్రతాపసేనుడను భూరమణుడను. వేశ్యాస్త్రీహముచే సర్వముంగోల్పోయి యావేషముంధరించిన సన్యాసిని. వేశ్యమాటలు నమ్మి కులకాంతను కావలఁగారఁదోలిన ఏచాత్ముడను. నన్ననుగ్రహింపుము.

(పాదములపైఁబడెను.)

దూర్వా—(వైకిలాది) వత్సా! లెమ్ము. ప్రతాపసేనా!

తే. గీ. నీ సవిస్తారమంతయు + నెన్ని దనర

దివ్యదృష్టిఁ గనుఁగొంటి + దిగులు వీడు

నీకొఱకు నావతివ్రత + నెన్నిఁబోడ

గారిపూజలచే పోదొడ్డు + గడపుచుండె.

ఓయీ! చింతలుడుగుము. నీ నిజకాంతనిరాకకై నిరీక్షించుచు గారీప్రతియొసర్పుచున్నది. కొలఁది కాలమున నీభార్యం గలియగలవు.

ప్రతా—మహాత్మా! తమకైఱుకఁబడని వార్తలుండవు. నాయెడ కరుణించి నా ప్రాణేశ్వరి యొందుడనో సెలవీయ వేడెద.

అయ్యా! నా యింతయుండు పురముండెల్ల వేడెదను.

దూర్వా—ఓయీ! ప్రతాపసేనా!

తే. గీ. నాల్గుయోజనముల దవ్వు † సంగలదది
భూరిపాతకపుర మందు † బుధులు సతత
మందునున్నది నీ కాంత † నరయఁబొమ్ము
సర్వమచ్చటఁ దెలియు నా † సాధ్యవలనఁ

నా కనుష్ఠానమునకు కాలమైనది నేనేగదా, (పోవఁబోవ)

వ్రతా—(అడ్డగించి) అయ్యా! నా కాంత జీవములతో నుండినదా ?
అంతయు నిక్కువమా ?

దూర్వా—ఓయీ! ఏమి నీవెట్టి ? మార్గముందెల్పితింగదా పోవ
రాదో ?

వ్రతా—అయ్యా! నాపురమునకు మార్గమెప్పుడి ?

దూర్వా—(కోపమున) ఏమీ మార్గమెఱుంగవా! తొలుత వేశ్యనుం
చుకొను మార్గమెవ్వరుబోధించిరి ? ధనతనమదాంధకార
ముచే యకార్యము లాచరించిన దోహివి. ఛీ! నీమోముం
బాడ దురితమగును. నీదారి నీవు పొమ్ము.

(నిష్క్రమించును.)

వ్రతా—కట్టా! ఈ మానిచందుగ్గు నామదికి మఱింత మంటతగిల్చి
పోయెనే? ఆ మహాపాతకపుర మందుగలదో యెల్లవలెనో
యెఱుంగ నైతి నే ? హా! విధి! తుదకు నన్నెట్లబొమ్ముల బెట్టి
నివి? మునిపుంగవుఁడు నా ప్రాణేశ్వరి వార్త పూర్ణముగ
నఱింగింపకపోయెనే? మారుబల్క నాపైతనకోపాగ్నిని బరపి
తనదానిని తానేగనే? అయ్యా! యింకేమి దిక్కు? ప్రాణే
శ్వరీ! మహాపాతకపురమందుంటివా ? ఎట్టికడగండజనుచుం
టివోగదా? నీయెడ నేనెంత దోహమునర్పితిని?—యెంత
దుండగము గావించితిని?—ప్రీయా! నీదివ్యమందరాకారము
మహాపాతకపురమందుండెనా? ఇదే నీ సందర్శనమునకు వచ్చు
చున్నాడ హా! దైవమా! ఏమినాగతి?

కం. వెలకాంతవలస నివ్విధి

గులకాంతను కొలుబోతిఁ ఁ గూటికి కరనై

వలుబాములఁ బడనాయెను

గలనైన నిటానునంచు ఁ కట్టా ; యెఱుంగన్.

(నిష్క్రమించును.)

(యవనికజారును.)

పంచమరంగము:—కాంతామతి సాధము.

[ప్రవేశము:—కాంతామతి సాధమందాసినయై]

(అనుబంధము 3)

అహ! దుష్టుడగు యీ దుర్బుద్ధిరాజుచేఁజిక్కి నేటి కారుమాత
ములైనది. ఇట్లుత వానిని వారుమాసముల వారురోజులు గారీవ్రస
ము సేయవలయునని యీతని సమాధానవరచిదిని. కట్టా! నేటి కారు
మాసములు గతింఁచె నింక వారుదినంబులే గలవుగలను. ఈవఱ్ఱా
శములనుండి యనేకు లీవ్రతదాసముల కొఱకును. భుక్తమునకును, నే
తోత్సవముగఁదిఁగించుటకును, లెక్కకు మిక్కుటంబుగ వచ్చుచుండిరి.
కాని అందు వాప్రాణకాంతుని యాగయనము లేదయ్యె? హ! దైవమా
యారుమాసములనుండి రాని నాప్రాణశక్తియై డీయారుదినములలో
వచ్చి ననుఁ గాపాడునా? అసంభవము! అసత్యము! హ! నాథా!

[ప్రవేశము:—వ్రతాపసేనుఁడు]

(అనుబంధము 14)

హ! కాంతామతీ! నే నెంత పాపుడ. ఎంత క్రూరుడ. ఎంత
నీచుడ. కనుక నే నా కీగతి గల్గినది.

కాంతా—(తనలో) ఈమహానుభావునిఁజూడ నాపీయకాంతునిపోల్కి

గానుండె. అయ్యో! వాకంబటిభాగ్యమాకల్లునా? ఒకరినిఁజాలి
మఱియొకరుఁడగా? ఐన యాయన సమాచార మేమియో
నడిగి తెలిసికొనియెడ. (వృ) అయ్యా! మీరలెవ్వరోయెఱుంగ.
కాంతామతి, కాంతామతి యిది మిగుల ముఖంబుచుంటిరి.
అమెకును మీకును నేమి న బాంధవ్యముండెదా? తెల్పుఁడు?

ప్రతా—మహిళామృత! నీవెవ్వఁడానవో నేనెఱుంగ. నాప్రియ కాంత
కొఱకై వనముల ద్విమృదుచుండ, అందు దూర్వాసమహాముని
నన్నుంగనినావృత్తాంతమంతయాలించి “ఓయీ నీభార్య మహా
పాతకపురమున నీకొఱకై గారీవ్రతము నేయుచున్నది” అని
నుడువ నీవీకట్టనము జేరి వెదకివెదకి వేసారితిని. వాకాంతబాడ
తెలియదయ్యె? శరీర మలయుటచేత యీతిన్నపై కయనించి
యెల్లి నెమకుదమని నిండు జేరితిని? ఇదియ నావృత్తాంతము.

కాంతా—(స్వ) ఇరంతయు నావిషయమైన చరిత్రవలెనే యుండినది.
ఐన నడిగి తెలిసికొనియెడ (వృ) మహాత్మా! నీభార్య యేకా
రణమున నడవుల పాలయ్యెనో దెల్పవేడెద.

సీ స మా లి క.

ప్రతా—సీ. కాంచనమాల రో † కాంతియుంటికిఁ జేరి

జెప్పినట్లెల్ల నే † జేసినాడ

కాంతా—అయ్యో! ఎంతమోహమునఁబడితిరి? అట్లునేయెడగునా?
అవైని?

ప్రతా— వరిణయంబును లేక † బ్రహ్మచారిగనుండఁ

గూడదటంచని † గురుఁడుబల్కి

కాంతా—అహ! ఆరణ్యంబుపుణ్యాత్ముఁడు.

ప్రతా— జూవంతముగ నాట † బరిణయం బొనరించఁ

గారాగ్యమున నా † కాంతనిడితి

కాంతా—పాప మాకాంత నట్టి కష్టములపాలు గావించిరి? పైని?

ప్రతా— అంధురాలనివిని + యాచెలిఁ జూడక

కాన కంపినయట్టి + కలుషమతిని

కాంతా—(స్వ)హా! దైవమా! అంతయు నాచరిత్రమేగదా? పిమ్మట
నేమిజరిగెనో? (ప్ర) తరువార?

ప్రతా— నారాజ్యధనధాన్య + మారామ గ్రహించ

సర్వము శూన్యమై + జరుగఁబడియె

కాంతా—(స్వ) కట్టా! ఎంతదురవస్థ (ప్ర) అటుపిమ్మట?

ప్రతా— కూడునీళ్ళకువాది + వేడఁబోవఁగనది

జేరినీయకఁ గొట్టెఁ + జెప్పనేల ?

కాంతా—(స్వ)హా! దైవమా! తుదకెట్టిగతిఁ గల్పించితివి? (ప్ర) పిమ్మట?

ప్రతా—గీ. అంతకాచకువచ్చి నా + కాంత యెందు

నున్నదంచును వెదకుచు + నున్న నన్నుఁ

గాంచి దూర్వానుడ న్మని + కనికరమునఁ

దెల్పిపోయెను సకలాంబుఁ + దేటపడఁగ.

అంత నగరముఁ బ్రవేశించి నాప్రియకాంత కాంతామతిని వెదకుచుం
టివిగాని కాంచనైతిని.

కాంతా—మహాత్మా !

గీ. నిమ్ము విడనాడి వనములోఁ + మెలఁగి పీడప

వైశ్యుచేఁ జిక్కి నానిని + వదలుచుకొని

మూర్ఖుడైనట్టి యారాజు + మోలఁబడియె

గుందుచుంటిని మీకు నై + డెందమందు.

ప్రాణేశ్వరా ! తొలుత మీరు చెప్పిన నిర్భాగ్యురాలగు కాంతామతి
యిదియె నాధా! వినుము. ఈదుర్బుద్ధిచారినండి దప్పించుకొననావశ్యము
గాక“యారు మాసముల యారు దినములు నాకు గారీవ్రతముగలదు.

అయ్యెని నీయిష్టము" అని నుడిచి నాపాతివ్రాత్యమును గానాడుకొనియూ
యారు మానములనుండి మీకొకటై జూచుచుంటిని. నేటి కాదుదిన
ములు గడుపుగలదు. ఇంక మీరువచ్చుట కల్లయని చూఱుచుచుం
టిని. నాపుణ్యవశముచే నేడు మీనుందర వదనారవిందముఁ దిలకించు
భాగ్య మబ్బినాదుకు సంతసించితిని.

వ్రాతా—అయ్యో! కాంతామత! నీ నీ నిర్బంధమునుండిదాటుపెట్లు?
నన్నుఁ గూడుపెట్లు?

కాంతా—ప్రాణేశ్వరా! నేనుక్కటి-దెల్పెద వినుడు. నేటినిశీధమున
నిశ్చేదినహా మమున నే మీచెంతకుఁ జేరెద. కావున మీరిందే
శయనింపుడు. మానము ధరింపుడు. ఈ జాడ నుప్పబుదికిం
దెలసిన కార్యభంగము కాగలను. ఇంక శయనించుడు.

వ్రాతా—ప్రాణేశ్వరీ! మఱచెదవేమో?

కాంతా—ప్రాణేశ్వరా! మీకొక కనుగు చూచుచున్న నేను మఱ
తునా? ఇంక నిదురింతునా?

వ్రాతా—(శయనించును.)

కాంతా—(స్వ) నేటికి వానోము ఫలించినది నావ్రాతము ధన్యతనెం
దినది. నే గృతార్థురాలనైతి. పెరలకంటఁ బడకుండ నీయర్థ
రాత్రీ యిందుండి నా నాధునిఁగూడి మార్గముఁ బట్టెదఁగాక.

[వ్రాతేశము. దొంగ.]

యియ్యాలకి మూడురోజులనుంచి యాడదిరిగినా యాంలేదు.
కారణం యేదో తెల్లు. అన్నింపున్నెయేయెలుంగ. అంకాళమ్మను,
పోలేరమ్మను, గంగానమ్మను, మాలమ్మమ్మను. అంకమ్మను మరిగెత్తె,
పోతరాజును, అండటికి మొక్కేవత్తుడాను: నేను మొట్టేటకొచ్చి
యన్న డిట్టా వూరికె మోలేదబ్బా! యీమూడురోజులనుంచి ఓరి
మొగం సూత్తుండానోగాని మొట్టేట దొరకటంలేదు. అసలు నేను

దొంగల్లో మొనగొట్టి, నే పుట్టిన గడిపె అనువంటిది, మిట్టమద్దెల
జాంపొద్దుకాడ. పొద్దుకూకేల, జాంపొద్దుపొయి మరికల్తే అద్దంకేతిరి
కాడ సద్దరమత్తులో అమాననాశుపుట్టెను. అమాననాడు పుడితే
మంచిదొంగతనంఅబ్బుది. అమ్మోడు. ఇయ్యాల కుల్దేవతని యేడు
కొని మొట్టేటకల్తా. కీర్తన.

గంగానమ్మా ! పోలేరమ్మా ! కరుణిచ్చినకావవమ్మ॥ X॥

ఆరుకాళ్ళ జీవమిప్పుడె-యరవగాను బలియనితా

ఊరియన్నాకల్లుదెచ్చి-చారణాతు తల్లిరో ! ॥X॥

వొంగివొంగి కన్నమేది-ఒడుచుకొత్తా చొమ్మలన్నీ

దొంగతనానికీయెల్తా-తోడురాయెతల్లిరో !...॥X॥

ఇంకాపోతా. ఈమేడకేకన్నామేత్తా. (పోపుచువ)తావసేనుని
జూచి) ఈడోడో వండుకుండాను. ఈడికాడ యేమన్నా ఆశపాటు
నూనుకుందాము. (నెత్తిపై గుడ్డదీసి విచ్చిచూచి) ఛీ ! యదవనా
యాలా! అంతా సినిగిందే ? (చూచి) ఓరిబాబో యీడోడో సన్నా
చోడు. ఛీ ! యీడిమొగం నూడకూడదు. దరిద్రపెదవ యీమేడ
కియ్యాలబాక్కెడతా. (కన్నంవేసి అందుకాయ్యపెట్టును తేలుకుట్టును)

కీర్తన

తేలుగుట్టింది-అబ్బో తేలుగుట్టింది-నల్ల తేలుగుట్టింది-అహ తేలుగుట్టింది!

తేలుపాడుగాను బాగ కాలికిగుట్టింది అబ్బో - నల్ల తేలుగుట్టింది-
నన్ను తేలుగుట్టింది!

వజ్రమేళనేనులేసి - వొచ్చాను పొడుగాను - తేలుగుట్టింది

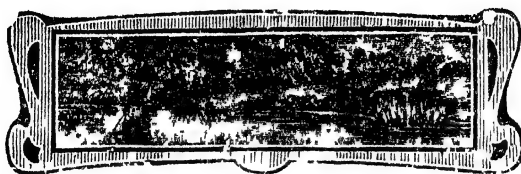
అబ్బో తేలుగుట్టింది - నల్ల తేలుగుట్టింది - హా! తేలుగుట్టింది!

కాంతా—(చప్పటులు గొట్టి) పాణిశేవరా! పాణిశేవరా! మాటలా
డక యిటురండు. నడుతేయి మీరినది.

(అన దొంగ చెంపకుఁబోవును. కాంతామతి మేడదిగిలోనకుఁబోవును)

(యవనికజారును.)

౪౪౪.

కాంతామతి

చతుర్థాంకము.

— ❧ —

[వధుమరంగము:-అడవి.

[వ్రజేశము: దొంగ, వానిపెంట కాంతామతి]

దొంగ—(అరణ్యమధ్యమున నిలచి మాటలాడకుండును.)

కాంతా—ఏమిది. నానాధుఁడేయని మోసపోతినే? అయ్యో! యెంత గృహచారము. (అని వణుకుచు దొంగనుజూచును.)

దొంగ—(కదలకుండు గొడ్డు దిగ్భ్రమ నిలచియుండును.)

కాంతా—భయముతో) అయ్యో! ఇదియేమి? నాచాణేశ్వరుడని నమ్మి మోసపోతినే! హా! మూలదైవమా! ఇంకను నా కడ గండ్ల గట్టుపట్టంపక బాధించుచుంటివా?

దొంగ—(వైరీతిగా నేయుండును.)

కాంతా—(భయముతోనూచి) చూచుటకు నల్లగ నొక మొద్దురీతిగ గొప్పట్టుచున్నది. ఇదేదైన యడవిమృగమైయుండునా? అడవిమృగమైన యిట్లేల నిలచియుండును? కాదు కాదు. (మరల చూచి) అడవిమనుష్యుడైయుండునా? అడవిమనుష్యుడైన వికారయావముగ నుండిదా? ఆ స్ఫురించినది. కొరవిదయ్యములు నల్లగనుండుననియు, మాటలాడక మొద్దువలె నిలచియుండుననియు, మాతల్లిదండ్రులు నాచిన్నతనమునఁ జెప్పియుండిరి.

ఇదిగాక అని ముఖ్యము నిర్జనభృజేశమంటే యుండుననియు నుడివిరి. అటులనే యెవ్వరును సంచరించని యాధూరాధారణ్య మునకు నన్ను రప్పించినది.

(అని దగ్గరకుఁబోయి మరలఁ జూచును.)

దొంగ—(ప్రేరేపితగానే యుండును.)

కాంతా—అయ్యో! దైవమా! నాకింక తెలుపెయ్యది? ఆకుర్బుద్ధి జూరెనుండి తప్పించుకొని ప్రాణముల నిల్పుకొంటినిగదా యని సంతసించితిని. ఇది భూతమో అడవియనుష్యుడో? ఇప్పుడిచటనుండి తప్పించుకొను నుపాయము దోచక మిగుల భీతి గొల్పుచున్నది. (ముందుపోయి వెనుకకేగును.)

దొంగ—(ప్రేరేపితగానే యుండును.)

కాంతా—(దొంగమోముజూచి) అయ్యో! ఆవలకుఁ బోవుదమన్న సీభూతమును జూచినదిమొదలు కాళ్ళు వడకుచున్నవి. భీతి గొల్పుచున్నది. వాకేమియుఁదోచుటలేదు.

(అని మెల్లగ నావలకుఁ బరుగిడును. లోప పెద్దధ్వని నెల్లును.)

దొంగ— కీర్తన.

సిక్కేపు సిక్కేపులే - సక్కానిపిల్ల !సి!

ఎక్కడికిపోతావు? యేందదిసెప్పింక - యెట్లన నిన్నిడననపిల్లో
యెట్లన నిన్నిడవనే

పెళ్ళినన్ను చేనుకుంట వొక్కెల్లసొమ్ముడెడితి - కల్లంగ తెచ్చి
పోతనే పిల్లో పిల్లో !సి!

సక్కాజిత్తులనూరి - నాయెఱిపిల్లో సిక్కేపు సిక్కేపులే

పిల్ల పిల్ల పిల్లో సిక్కేపు సిక్కేపులే సక్కానిపిల్ల !సి!

కాంతా—(స్వ) ఏమిది! ఏడు సక్కముగ మనుష్యుడేయై యుండును

దొంగ—(స్వ) తొలింబరంగ నన్ను నూసిపేడేశా ! అన్నది నానంత
సోగ్గావుండా గామాల్పు? కామిచెనాసోకు. నాటాకు. నాటికు.
నన్ను మోయించి పేడేశా ! అంటా నాయెంటడి వడ్డది.
నానంత సోగ్గా వుండా గామాల్పు?
(అని వికటముగ నవ్వను.)

కాంతా—ఓరీ ! నీవెవ్వడవు ?

దొంగ—నేనే.

కాంతా—నేనే యన యెట్లు తెలియును ? వివరముగఁ జెప్పుము.

దొంగ—యహై ! నేనే నంటే తెల్లు ?

కాంతా—బాగుగానున్నది. బోసి నీవర్ణముమి ?

దొంగ—నావర్ణము నీలవర్ణమే.

కాంతా—నరి నరి అడవి మనుష్యుఁ డన్నంతుకు నరిపోయినది. (వగ్గ)
వర్ణమనగా కులము, తెలిసెనా ?

దొంగ—అట్లా నెప్పురాదూ ? మరి మజ్జేటకులం.

కాంతా—మజ్జేటకులమనగా నేమి ? నరిగాజెప్పుము ?

దొంగ—యహై ! మజ్జేటకులమంటేను.

కాంతా—నీవృత్తియేమి ?

దొంగ—ఇదే.

కాంతా—ఓరీ ! ఇంక నీతోవన నీవు బొమ్ము అధిక వ్రసంగముతో
బదిలేను.

దొంగ—ఇదిగో ! ముగిలై పేడేశా ! అని నన్ను మోపించి నా
యెంటబడి యిప్పుడేడకెల్లా ? నన్ను పెల్లి నేనుకోవు?

కాంతా—నీకుఁ కావలెనా ? నిరూపమునకుఁ బెండ్లియే తక్కువ
సుమా ?

దొంగ—తక్కువో? యెక్కువో? నన్ను పెల్లి నేనుకుంటావాలేదా?

కాంతా—ఓరీ ! నీకొక్కమాటకే చెప్పెద వినుము. (స్వ) వీనిచారి
నుండి యెట్లుగా తప్పించుకొందును? యేమియుఁదోఁచుటలేదే?

దొంగ—యేందది? సెప్పు సెప్పు యింటాను.

కాంతా—పెండ్లి నేనుకొనుటకు నీకును నాకును భేదము గలదు.
అందుచే కుదరదు.

దొంగ—భేదం అంటే.

కాంతా—నల్లనిరూపుచే చూడట క సహ్యముగ మలిసవస్థముల
తో నుండు నీకెట్లుగా పెండ్లి యగును?

దొంగ—నాకంటె సోగ్గావుండవేం? యిదగో! మూటను.

కీర్తన.

నల్లోడువితేను=నాకెమని అంతారు? నామాట యినయే పిల్లా
చక్కనిపిల్ల నామాటయినయేపిల్లా.

హాయ్ హాయ్ చీరాము లెట్టుండెనే? చెప్పవే పిల్లో చీరమ్మ
యెట్టుండెనే?

పిల్ల పిల్ల పిల్లో కుక్కమూతి యెట్టుండెనే? చెప్పవే పిల్లో చె
ప్పవే పిల్లో? రుక్మిణమ్మ యెట్టుండెనే?

కాంతా—నీకు నిజముగా పెండ్లి కావలెనా? అట్లయిన ఘోకుగా ఉండ
వలెను. మంచిద్రీస్తులు వేసికొని బంధుసహితముగా రావలె.

దొంగ—బందుచహితం అంటే?

కాంతా—చుట్టాలతో గూడా.

దొంగ—అట్లాగే పిల్చుకొత్తాగాని నువ్వెల్తాయేము. యెల్తే?

కాంతా—వెళ్ళనుగాని మంచిద్రీస్తులతో గూడ రావలెను.

దొంగ—మంచియిలేయే నాకు.

కాంతా—ఎవ పోయిరమ్ము.

దొంగ—యెల్తాయేము.

కాంతా—నే నెచ్చటికి బోయెదను. నీకొత్తకై యిచ్చటనే యుండ
దను. తీవ్రముగరమ్ము.

దొంగ—నువ్వెల్తాయేమొ. ఇదిగో నీపేరేంజి. నెప్పుమరి?

కాంతా—రాజాధిరాజసార్యభాను వ్రతావసేనరాజేందుని దేవేరి
యగు కాంతామతీదేవి.

దొంగ—అబ్బో! అంతపెద్దదా? నాకు రాదు నీన్నది నెప్పు?

కాంతా—వ్రతావసేన రాజేందునిభార్య, కాంతామతీదేవి.

దొంగ—బాబో! యింకాపెద్దదే యింకోటి నెప్పు?

కాంతా—ఫరే కాంతామతీదేవి.

దొంగ—ఊహూ! యింకానీన్నది?

కాంతా—కాంతామతి. అది నాకురాదే?

కాంతా—నే జెప్పెద హుళుము. కాంతామతి (ఒక్కొక్కయడు
గముజెప్పును.)

దొంగ—పైరితిగా బుల్కును. (కొంతసేవటికి వ్రేళ్లు లెక్కపెట్టుకొని)
గంత గంత గంత యిడరాదు.

కాంతా—పోనీ యట్లనేపిలుపుము.

దొంగ—(స్వ) గంత గంత గంత యిదిగో! యిదిగో యెల్తాయేమొ.

కాంతా—నేనెచ్చటికి వెళ్లను. నీవుమార్తము తొందరగారావలెను.

దొంగ—యెల్తుండ. పోతుండ. మల్లొత్త. నూవెల్తాయేమొ.

కాంతా—అబ్బ! పొమ్ము. నమ్మవా? నమ్మకున్న నీకింతియే.

దొంగ—యెల్తుండ. పోతుండ ను వెల్తాయేమొ అట్టాకాదు, నేగిరిగీసి
యెల్తా. (కాంతామతి చుట్టు గిరిగీసి ఉమ్మి వేయుచు పోవఁ
బ్రయత్నించి) యిదుగో! యెల్తా. బోలాను. వెల్లమాక. నా
నిప్పుడే వల్తా. (నిష్క్రమించును.)

కాంతా—అమ్మా ! ఏనిబాధ వడలేక విసిగి పోతిని. ఏనినిజాడ వత్స
ను, నాగతి దలంచ దుఃఖమును వచ్చుచున్నది. (అటు నిటు
జూచి) నేనింక యిందు నిలువఁ జనదు. మరల యామూఢుడు
రాగలడు. వాడు రాకమున్న వేరొకమార్గమునఁ బోయెద.
ఈ ! దైవము ! ఎట్టి యిక్కట్టులఁ జెట్టుచుంటివి?

[పునఃప్రవేశము—అదే స్థలమున దొంగ, వానిబంధుగణులు మేళముతో]

1 అమ్మా ! మా వదిలేదీ ?

2 కూకూ ! మా అత్తేదీ ?

3 బావా ! మా అప్పేదీ ?

4 తమ్ముడా ! మఱిదలేదిరా ?

దొంగ—యహే ! ఉండదిలే అరవనూకండక.

(బంధుగులందఱు కలసి పాటలు పాడుచు వంచరంగులు దెచ్చి ముఖ
మునకు, శరీరమునకు రాచెదరు.)

1 అమ్మా ! మావది నె యెక్కడ నున్నదో తీసుకురా ?

దొంగ—అల్లగునో ! అపొదపాటున కూకొమెట్టే. నెయ్యిమట్టిలాక్కు
రా. పో.

1 (పోయి చూచివచ్చి) ఎల్లిగ మల్లిగ పుల్లిగో ! అంతా పుల్ల
జేరో దొంగెడవ. మన్నికూడా తీసుకొచ్చాను. (అని కొట్టును)

అందఱు—యెదవా ! అబద్ధాలు నెప్పి పిల్చుకొత్తానా (అని కొట్టిని
వక్రమింతురు)

దొంగ— గంతా! ఓగంతా! ఓగంతా! (అని యేడ్చుచు) నీతల్లెమ్మ
చిగ్గొయ్య. మాయమాటలు నెప్పి మంచిదెరును వేసుకురాను
వి నెవ్వకుండలే ? నిన్ని యడియిలో వట్టుకొక పొయ్యూనం
టే నదొంగ నేనా? మరిగెల్లెనేన్నీ నేనా? యెల్లా పెల్లి తీసుకొత్తా
(నివ్వమింతును. యవనికజారును.)

కీరస్తు

కాంతామతి

పంచమాంకము

వృధమరంగము—అడవి, మఱొక భాగము

[వృనేశము, కాంతామతి - విషాదముతో]

(అనుబంధము 15)

అయ్యో ! నేనెంతపాపురాలను ?

చ, వెలయగ మున్న దంపతుల † ఏడగ తంపులుపెట్ట బట్టి భూ
తలమున నట్టిపాపఫలి † తంబొగి నే నను భావ్యమందిత
నిలువగనిడ లేక మఱి † నీళ్ళును, గూడును లేక సర్వదా
యిలఁ జరియించుచుంటి నిక † నింతలు జరునటం చెఱుంగనే.

కట్టా ! దైవమా ! ఇంతవఱకు ముప్పురచే బడరాని పాట్లు
పడితిని. ఇక ముందైన నాకష్టములు గట్టువట్టునా? ఏమి నావెడఁగు?
నాయట్టి నిర్భాగ్యురాలికిఁ గష్టములు లొలఁగునా? కల్ల, నేధన్యు
రాలనేయైన నావతిచెంత నే యుంచుదానగదా ? ఇట్టికష్టముల కేల
లోనాదును.

గీ. భాగ్యహీనను గాఁబట్టి † వతిని వీడి

కుంది కృశించుచుంటి నా † దెండమందు

గటకటా! కాననముల నా + కంజబాతు
 దుండుమని వ్రాసె గాబోలు + ముప్పదముగ
 మూడువంతుల నుడుట న + ముప్పదమునోడ.

హ! ప్రాణనాథా! నీ నుందరవదనారవిందము జూచుభాగ్య
 మీజన్మమున నిర్భాగ్యురాలనగు నాకుఁ గలదా? కల్ల. మందభాగ్యు
 రాలనగు నేనెట్టిపాపము లొనర్చితి నోగాని ఎందు జూచినను అన్నియు
 నశుభములే. ఎందు బోయినను అన్నియు సంకటములే. ఇంక నేనేమి
 సేయుదు? హ! ప్రాణేశ్వరా! నీవీయ కాంతను కావరావా?

ఉ. నాధుని మెట్టినిల్లు మరి + నాతలి దండుల సోదరాదుల
 మోదముగూర్చు నాసఖుల + ముచ్చటలాడెను రాజకీరమున్
 నాదయివంబు జాలక న + హ! విడనాడి యహర్నిశంబు లీ
 బాధలనందనాయె? నికఁ బ్రాణము + బోదుగదాయె? దైవమా!
 హ! నిర్భాగ్యురాల నిర్భాగ్యురాల (ముందునడచును).

[ప్రవేశము: రాజకుమారులు ఇద్దరు ఒకవైపున]

1. మిత్రమా! నీకన్న నెక్కుడు శృంగముల నేనే సంహరించితిని.
2. ఇట్టి యస్పతము లాడకుము, ని నా మృగములనోడఁ బగుగిడఁ
 జాలకుండుటచే కృతిమృగమును నేనుగదా కోలంగూల్చినది?

1. వీటికేమిగాని అటుజూడుము.

2. ఔరా! ఏమి దాని యుయ్యారము? నామనము తల్తరించు
 చున్నదే?

మ, అదవిందంబులు జూడు కన్గవలు + లాభించినా ముంగురుల్
 శరదందుకృతి బింబమా ముఖమలే! + సర్వాంగ సౌందర్యమున్
 యరలే! వర్ణన సీయజాలను—బభా: + యాయితి సింగారము
 ధరలో నెవ్వతెక్కిన నుండెన? సఖా + తథ్యంబు మాహింపుమి?
 1. మిత్రమా! ఏమీ దానిసోయగము? ఔరా! ఎంతవన్నలాడి?

స. కమలజారికి కళం + కము గలదంచని

యొక సక్కిమాడు నీ + ఫకియమోము

కంబుజంబునకు సో + యగమస్థిరంబని

నిరసించు నీకాంత + నీటు గనులు

కుంద కుట్టులములు + కుదురుగా లేవని

యదలించు నీతన్వి + రదనవంక్తి

జక్కవలాకృతి + సరసంబు లేదని

సైగ జేయు బొలంతి + స్తనయుగంబు

గీ. నిట్టి శుభరూపలావణ్య + మింతులంచు

జూచియుండను - జూడను + జూడబోను

నీశుభాంగిని జేవట్ట + నిహము వరము

గలదు పురుషుల కరయంగ + గలియుగాన.

సాదా! దాని మాటలాడించి చూతము రమ్ము. (దాపుఁజేరి)

లీ! నీవెవ్వరిదానవు? ఒంటరిగ నీఘోరాటపులం ద్రిమ్మరు కారణ
మేమి? నీమగఁడవండు? సర్వముఁ దెల్పుము?

కాంతా—అన్నలారా! కర్మవశమున నీయరణ్యములఁ ద్రిమ్మరు చుం
టిని. నావిచారణ మీకేల? మీమార్గమున మీరు పొందు

2 (కనుసైగజేయును.)

1. చలీ! నీకథయెల్ల జెప్పక దాచితివి. కానిమ్ము. వంటయింటి
కుండేలువలె మాచేజిక్కితివి. ఇందెందుఁగోగలవు?

(అనుబంధము 16)

2. పీ. నిను బాసి నేసింక + నిలువజాలన బాల

కోరికఁ దీర్చవే + కుందరదన!

కనకాంగి! నీ నీటు + గన్గొన మదికి సెం

తావమాయొనికెట్లు? + దాగు దకట!

2. సరసిజనేత్రి! నీ + సౌందర్యమారసి

వంత, గలకఁ జెంది + తబ్బపాణి !

1. సతులననేకుల + క్షీతిలంబునఁ గంటి

గాని నివోలిన + కాంతజూడ

2. గీ. మోవి చక్కెర రుచిజూపె + ముద్దుగుమ్మ !

1. నీదు కౌగిట నను జేర్చు + నీలవేణి !

2. మరునిదాడికి నోర్వనో + మందయాన !

1. నన్నుఁ గరుణించి బోవవే + వన్నెలాడి !

2. కలికీ! మాకోరికఁ దీర్చునది నిన్ను విడుచుటకల్ల. కావున నీ వీ
కార్యమున కంగీకరించుము.

కాంతా—హరిహరీ ! (చెవులుమూసికొని) ఎంతమాటాడితిరి.

కా. అన్నా! మీకును నేనుపోదరిని మీఁ యంఘుల్ దగ్గఁగొల్పెదనె

నన్నీరితిని గోరఁగాడగునె? య + న్యామంబుగానిట్లు, గా

కున్నన్మీకిలఁదోడబుట్టువులు లే + రో? వార లిమ్మార్గముం

చున్నారా? యది జెప్పఁడి? వీడవమీ + రుద్రీశ్వరుల గాకాకో.

మీరు రాచవంశజులుగారా? ఏమొనబ్బ. రాచవారైనవారిలో మీత

జ్ఞానహీనులుందురా? లేకేమి? కొందఱు నావివరులెఱుంగని వశు

ప్రాయులుగలరు. రాకుమారులారా! మీకీబుద్ధితగ్గు. మీకోవనుఁ

మీరుపొంద. పాపము చాలశ్రమపడిమందినీతి నేర్పితిరి. మీకునీతి

జెప్పవారులేరా? మీపెద్దలకును నిదియే నడవడియూ? దోహు

లారా !

1. కాంతామణి! నేయిమాటలాడువారముగాను. ఎఱున వంగీకరిం

వక తిప్పదు. లేకున్నగుక్కుటమురీతి యని యెంచుము. ఇంక

బాగుసేయక లెమ్ము. ఆపాదరింటికడకు పోవుదము.

కాంతా—

గీ. పరశతులపొందు భువి గడు + పాపమునుచు
చప్పియండరే ? యార్దులో + చెనటులార!
యఘముగల్గును మీకింక + నాయువుసుగు
పొందు పెరికి వేగమె + పొద్దువోయె

2. ఇందువడనా ! పరశతులపొందు పాపమని యెందువ్రాసియుండి
నది ? చూడగలవా ? ఉండెనపో. తెలివిహీను లెవ్వరో వ్రాసి
నదిగాని తెలివిగలవారలు వ్రాసినదిగాదు.

కాంతా—అవును. వారు తెలివిహీనులు. మారు తెలివిగలవారు కను
కనే యింక నీతితప్పక సంచరించుచుండిరి. లోకమున నింకెవ్వ
రైన తెలివిహీనులుండిన మీకడనున్న తెలివిని బోధించి మీ
యంత బుద్ధిమంతులుగ చేసి మీవెంటనే ద్విత్వకొనుచు యశ
మార్జింపుడు.

1. గీ. మాటలేల ? ముమ్మాటికి + మరునికేళి
దేల్పు నన్నింక బాగేల + దెవమిచ్చి (వట్టుకొనబోవును)
2. వానిమాటలవేమికి ? + వనరుహాక్షి
నన్నుగూడితొ వేవేగ + నిన్నుగొలతు.

(వట్టుకొనబోవును)

కాంతా ! నన్ను వివాహమాచుము. నీకెందును లోకములేదు.

1. తస్మిన్ నన్ను జేకట్టుము. నీకు సర్వాధికారముసంగెద.

కాంతా—(స్వ) వీరికెన్నినీతులు జెప్పినను వింక నన్ను భంగపెట్ట
నెంచిరే ? కానిమ్ము; వీరిని కటాపాయమునఁ దప్పించుకొను
నుపాయముఁ బన్నెద. (వ్ర) రాకుమారులారా ! మీకు నిజ
ముగ వివాహము గావలెనా ?

1. నాకుఁ గావలెను.

2. వాకుఁగావలెను, (ముదటివానిని నెట్టును.)

కాంతా—రాచగున్నలారా! మీరు పిన్నవయస్కులు. నేనన్ననో పెద్ద
వయస్కురాలను. మనలకు వైవాహికం బెట్లు పొనఁగును?

1. కాంతా! నీకన్న నేనే పెద్దవాడను, చూడుము.

(అని మీసములు జూపును)

2. తరుణి! నీకన్నను వీనికన్నను చాలా పెద్దవాడను. నీవు విచారించి మరి కేలుబట్టుము. [ముదటివానిని నెట్టివేయును]

కాంతా—కౌను! మంచియు క్తవయస్కులు నాకు లభించిరి. ఆతఁడు
బాలుఁడు. నీవు వృద్ధుఁడవు. మంచిదాంబత్యము. మీతోటిదాంబ
త్యము గడు సౌఖ్యముగనుండును, చాలు చాలు పొండు.

(పోవఁజొచ్చును రాకుమారు లడ్డమువచ్చి నిర్బంధింతురు.)

కాంతా—[స్వ] వీరలనింకక కటో పాయమునఁదప్పించుకొనవలయును.

[వ:] యవకులగు నో వీరులారా! మీకు నిజముగ నాపైఁ
జేమి యున్న నేనుక్కటిఁజెప్పెద. అందుల కంగీకరించి మీర
ట్లానర్పవలయు. అట్లు జేసెదరా?

1. అట్లు నే జేసెద.

2. నీయిష్టమగునట్లు నే ముందు జేసెద.

కాంతా—అట్లయిన ముందు మీదున్తు లిందుంచుడు.

1. 2. ఇదిగో! ముందునావి. ముందునావి. (విడిచి కిందనుంతురు.)

కాంతా—ధనుర్బాణములఁగూడ నిందుంచుడు.

1. 2. ఇదిగో! ముందునాది. ముందునాది. (ధనువులఁగూడ కిందఁ
బెట్టుదురు.)

కాంతా—ఇంక వినుడు. నన్నుఁ బెండ్లాడఁదలఁచుకొన్నది నిజమేగదా?

1. 2. నిజము. నిజము.

కాంత — అట్టైన వినుడు. ఈశ్వరమును రివ్వన వేసెదను. దాని ముందుగ నెవ్వరుదెచ్చిన వాని జేపట్టెదను. ఇరుగో బాణము! విసరుచుంటిని. (బాణముఁ దీసికొని ఒకవైపునకు విసరి వేయును. రాకుమారుఁ డువ్వలెత్తుచు) మొన్నబుట్టి, నిన్న కన్నులుదెరిచిన వారికిఁగూడ భార్య గ వలసివచ్చె. కనుక నే గోకమెల్ల యుష్ణవ్యాధులు వ్యాపించి నానాట క్షీణించి కడకు మృతులగుచున్నారు, తమ దేహపటులము తామెఱుంగక సంచరించు నిట్టి మూర్ఖులగుట లెట్లుండవలెనో యట్లనేయుండును. మరచినాను, ఆమూర్ఖులు రాకమున్న యీ దుస్తులను ధనువులనుధరించి పురుష వేషమున ముందుమార్గముఁ బట్టెద. (డ్రస్సులను ధనువులు దీసికొనిపోవును)

[పునః పరీక్షము: రాజకుమారులు, అదేస్థలమున]

1. (చూచి) అన్నా ! ఎంతమోసగించినది ? ఎన్నో నమ్మికలఁ జెప్పి నమ్మించుటయ గాక దుస్తులను ధనువులఁగూడ గొనిచననే ? కనుక నే స్త్రీజాతిని విశ్వసించు దగదనియు, కంతముఁగోసినను నమ్మరాదనియు పూజ్యులగు పెద్దలు నుడివియుఁజిరి.

2, అన్నా . ఆ కాంతను పెదకి నీవే జేసికొనుము

1. నాకేమియువలదులే ? నీవే జేసికొనుము.

2 ఆ ముగతిపెండ్లివలెనే యున్నదిలే ? మనదుస్తులతో సహా గైకొని పోయినది. ఇంక మనమెట్లు పురములోనికిఁబోవునుము? దుస్తులులేక పురముఁ జేరితిమిని చూచువారెల్లరు మనల వింతగజూచుటయగాక, దుస్తుల నెందోగోల్పోయిరని గొల్లు పెట్టెదరు. కాన నెట్లైన యీ కాంతారమును నాకాంతను నెమరుకుదము రమ్మ.

1. అన్నా ! మదాంధకారముచే మన మాకాంతను గోరుటచేతనే గదా? మన కిట్టికష్టములు గల్గినవి? వరనారులను గోరుట పాప మనినుడివియే యుండినది. పాపచూమెలోప మేమియు లేదు. అన్నా ! ఆపాపమున్నను మనవైఱబడిమిందినది ఇంకనుకుపులఁ దెచ్చుకొనుటకై యానారి పోయిన మార్గముఁబట్టి పోవుదము రమ్మ మన గృహచార దేవత యిట్లు జేసినదిలే.

(నిష్క్రమించును యవనికబారును.)

ద్వితీయరంగము ఉద్యానవనము.

[ప్రవేశము:— కాంతామతి పురుష వేషమున శయనించి]

[పుష్పమలఁగోయుచు చంద్రరేఖ కొందఱు చెలికత్తెలు ఒక నైపున.]

(అనుబంధము 17.)

చెలి—నఖ ! చంద్రరేఖా ! నీమదికి నచ్చిన పుగుషసింహుఁడు నేను గదా లభించినది? అనుగో! ఆ లతాకుంజములచేత శయనించి యుండిన సౌందర్యమూర్తిని జూగుమా ? అను! ఎట్టిసౌందర వదనారవిందము ?

చంద్ర—(చూచి) ఖౌన చెలి ! ఇదివఱ కెందఱనో రాజకుమారులఁ జూచి యుంటినిగాని యిట్టిసౌందర్యమున తునికిపట్టగు నవమన్మథాకారుని గాంచఁ జాల నైతి ? ఖౌరా ! ఏమి వీని సౌందర్యము.

[అనుబంధము 18]

ఉ. “కంతునికంటె నైషధుని + కంటె వసంతునికంటె యామిని
కాంతునికంటె దత్తుతుని + కంటె గుజేరునివట్టికంటె కా
కాంతకనూతికంటె లలి + తాత్కాలినువ్వుచునుండు, మేదిని
కాంతుఁడటంచు నాకు చెలి, + కాంతులుగలెన వేయినేటికి”

పంచమోకము.

చెలి !

ఉ. “ వీని ముఖంబు చందురుని † వెల్వెలు బారగఁ జేయుచుండగా
వీనివిలోకినంబు లర † చిందములకొ ముకుళింపఁజేయగా
వీని భుజద్వయంబు ఘటి † వృద్ధుని నొదలవంపఁ జేయగా
వీనివిలాస సంపదతి) † షష్టవసన్నత మాటచిత్రిమే ?”

మరియు

కం. చిందముల కుండముల
కండముల గెల్పువీని † గళ రద కచముల్
కెండముల కుండముల
చందముల దనరువీని † చరణము లెన్ను.”

చెలి—రమణీమణి! చక్కగా వర్ణించితివి. నీవు చెప్పినట్లన్ని లక్షణము
లచే విలసిల్లుచుండె. ఈతఁడే నీకుఁ దగిన పురుషుఁడు.

చంద్ర—కాంతా ! ఈతని యాకృతి చూడ మోహనముద్రమున
ముంచుచున్నయది. ఇంక నీమోహము నేభరింపఁజాల. ఇటు
దిలకించుము.

సీ. “ వనవనభూత లా † వణ్యాంబుసంభూత
కమలాంబులన వీని † కన్ను లమరె
నిక్కివీనులతోడ † నక్కసక్కములాడు
కరణి నున్నవి వీని † ఘనభుజములు
సంకల్పసంభవా † స్థాన పీఠికవోలె
వెడదయై కనువట్టె † వీనియురము
వ్రేలిఘటించు జివుళ్ళ † పై నెఱ్ఱవాఁతిన
రీతి నున్నవి వీని † మృదువదములు

గీ. నేరెఱ్ఱియనల్ చెచ్చి † నీరజాపు
సానబట్టిన రాపొడి † చల్లిమెదిపి

వదను నుధ నిడి + చేసెనో? వద్దభవుడు

వీని గాఁ కున్న గలదె ? యీ + మేసికాంతి."

[కాంతుడు మేల్కొంచి.]

కాంతలాగా ! మీరలెవ్వరు ? మీనామమిద్ది ? ఇంను రాగతమేమి ?

చెలి—ఆర్యా ! ఈమె కలింగాధీశునిపుత్రి. చంద్రరేఖ. మీ మామె

యనుంగు సఖులము. వనవిహారార్థమై యిందువచ్చితిమి. మీనా

మమెయ్యదో? స్థానమెయ్యదో? కులగోత్రము లెవ్వయో? సెల

వీయవేషుచున్నారము. మీకుఁ గల్గినమగుఁగాక.

కాంతు—(స్వ) ఏమి ! యీచెలి యిట్లు భాషించుచున్నది ? (వ)

కాంతా! రాట్కుల సాజాతుండ. కుంతలపురీశుని పుత్రుండ.

చెలి—దేవా ! తమనామముం దెలుప వార్థించుచుంటి.

కాంతు—నా కులగోత్రనామము లడుగుచుంటివేల? నాశోడసాబంధ

మొనర్చెదవా ?

చెలి—(నమస్కరించి) దేవా ! యోగ్రహింకకును. ఒక మనవిగలదు.

మీ రంగీకరింతురేసి యుగడించెద.

కాంతు—అంగీకరింకదగినదైన అంగీకరించెదను.

చెలి—(చంద్రరేఖనుజూచి కన్నుగీలును.)

చంద్ర—ఆర్యా ! ఈకలింగపురాధీశ్వరుండగు మూతండి ముదుపలి

యగుటచే రాజ్యతంత్రము కుశలముగ నడుపడును రాకుమా

రుడు లభింపదనింజేసి సంతాపమందుచుండె. మరియు నా—

[తలవంచి సిగ్గుపడును]

కాంతు—తరుణీ! లజ్జించెదవేలకే యిది లజ్జించుట కదగా? చెప్పదలచిన

దాని సాంగముగాఁ జెప్పము. ఇం దన్య లెవ్వరుండిరి ?

చెలి—అయ్యా! ఈరాజ్యభారమును మీభుజస్థంధముల నిమగ్ని

య్యామెను ఏవాన మాడుమని యీమెకోరిక. మీరిందుల కం

గీకరించి యీమెనుఁ జేపట్టవలయును.

చంద్ర—(చెలిక తైను చాటుచేసికొని) భూజానీ ! ఇదియే నాకోరిక.
ఇంక నాముద్దుచెల్లింట నాకును యీకళింగరాజ్యలక్ష్మికిని
నాథులగుదురుగాక యని పార్థివుచుంటిని.

కాంతు—సఖి! నీకోర్కెయందొంట తీర్చెదను. రెండవదాని యర్థవ
త్సరమునకుఁగాని దీర్చఁజాల. మన్నింపుము.

చంద్ర—ఆర్యా ! ఇట్లు సెలవీయఁదగునా ? మీ రిప్పుట్ల దీర్చఁగల్గిన
కార్యమిద్దియో సెలవీయ వేడుచుంటిని.

కాంతు—కలికీ! నీతండ్రి వృద్ధుడగుటచే రాజ్యభారము మోయఁజాల
కుండెనని బల్కితివిగాదా? కాని ప్రస్తుతమందీరాజ్యరమకు నా
యకుఁడనై ప్రజాపాలనముఁ జేసెదను గాని యారుమాసము
లవఱకు నిన్నుఁ బరిణయమాడఁజాల.

చంద్ర—కారణము సెలవీయ వేడెద.

కాంతు—ఏమని చెప్పుదును. పీయకాంతావియోగము సంభవించు
టంజేసి యీగంధపుఁ జెప్పితిని.

చంద్ర—కాంతావియోగము మీకెట్లు గల్గె?

కాంతు—కాలవశమున ఘోరాటపుఁ ద్రిమ్మరుచుండ పలదు పీయ
కాంతను గోల్పోయి యెందైన నున్నజాడ కనుగొందమని యి
ట్లు ద్రిమ్మరుచుంటి. కానిమ్ము నీకోర్కెదీర్చ రాజ్యపాలన జే
యుచు నింజేయుండి నాకాంతను నెమకఁదగు వారింజనిచెద.

చంద్ర—చిత్తము. తమదయా.

చెలి—అమ్మా! చంద్రీరేఖా! చాల జ్ఞానైవది. రమ్ముపోవుదము.

చంద్ర—ఆర్యా! పురమునకుఁ దయ సేయుడు.

కాంతు—మంచిది పోదము.

చంద్ర—రండుపోదము. (అందఱు నిష్క్రమింతురు)

(యవనికజారును.)

కాంకామతి.

శృతీయరంగము—రాజాస్థానము.

[ప్రవేశము;—కాంతుడు ఆసీనుడై]

రాగావతారస్థిమము.

ఆహా! యేమివాగతి?

సీ. శంకరాభరణంబు + జగతిభారంబుదాల్చు

రీతి భూభార మే + రీతిమోతు?

మోహనాకార నీ + ముద్దుమోమును జూచు

భాగ్య మెప్పటికిల + భ్యంబుగల్గు?

భూపాలచంద్ర యా + పాపపువిధియవ్వు

కష్టములే పాలే శేసే + గాదెనన్ను?

కన్నడ యేల? నక + గాచిరక్షించుట

కిది మంచినమము + మిశ్రేల జాగు?

గీ. తోడివారలుజాల సం + తోషవార్ధి

నోలలాడుచునుండిరి + యోధరిలక

నోలిమిక మీనదంబుల + నోలగించు

భాగ్యమబ్బును లేదో + యీశాపికింక

ఆహా! నేనెట్టి నిర్భాగ్యురాలను? వడిరాసి యింకముల బడి నేటికి
కపటవేషధారిని కాంతుడనుపేర కాలచూ గగువుచుంటి. నాకపట
కృత్యమెటుగక చంద్రరేఖ తిన్నువివాహమాడుమున బల్కుచున్నది.
ఆమె సుందరవదనారవిందముగాంచినపుడెల్ల లజ్జించుచుంటి. నే జెప్పిన
గడుపు సైతిము తుదముట్టవచ్చినది, నాప్రాణకాంతునిజాడ యెంగును
గాన్పించడయ్యె, ఇంక నేనేమిసేయుదాన? వాకింక దిక్కయ్యది?

ఓలక్ష్మీవల్లభా! గోకనాయకా! ఆర్తజనకరణ్యా! ఇంకనా
వాధుని నాకుంజాపకున్న నీప్రాణముల బాయుదాన. ఓజనార్దనా!

కంసమర్దనా! పతిభిక్షపెట్టి నన్ను రక్షింపుమా? గరుడసైంధవా! వైకుం
తవాసా! దిక్కులేని నాయుట్టి దీనురాండ్రకు నీవేగదాదిక్కు? పుం
డరీకాక్షా! యింక రక్షింపుము. (చూచి) ఎవడురా?

[ప్రవేశము, సేవకుడు.]

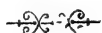
అయ్యా! సేవకుడు.

కాంతు—టరీ! నీవింక కా గాగ్నహముచెలకు జని యాకారాగార
కుద్యమువై వ్రాసిన చిత్రపటముఁజూచి యెవ్వలైనను దుఃఖం
దినను మోహించినను ఏకదృష్టినిఁజూచినను వారి నెల్లర కారా
గ్నహమునందుంచుము. ఇదియే నాయాజ్ఞ! జాగ్రత్. మరచి
తిని. ఎవ్వరేని మాని వేవ ధారులువచ్చిన వారిని నవ్వానించి
యచిత్రాసన మొసంగుము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

కాంతు—నే నించుకంత విశ్రాంతిఁ జెందఁజొయెద.

[నిష్క్రమించును. యవనికజారును]

తురీయరంగము—కారాగ్నహము.

[ప్రవేశము:—సేవకుడు. భద్రహస్తాడై]

గాజులయెడ సేవకావృత్తి మిగుల కష్టతరము. “కోపమువచ్చిన
కొరికి చంపుదురు. లేనిచో నాకిచంపుదురు.” యట్లైనచుచావే? అజ్ఞ!

“ఈచిత్రపటముచూచిదుఃఖించువారికారాగ్నహమందుంచ”మని, ఇచటి
కనేకులు వచ్చిరిగాని యీపటమును జూచి దుఃఖించిన నా డొక్కఁ
డునులేడు. ఇందుఁ గాదియొండలేక చచ్చిపోవుచున్నాడ. ఇందీపటము
నాచావుకొఱకేవ్రాసివారు, ఇందు నిందరుండ గావలికి నేనేదొరకితివా?

(ప్ర)వేశము—ఉత్తమశీలఁడు)

[అనుబంధము 19]

(చిత్రపటముగాంచి) హా! రుద్ర! కాంకామతి! మీసభోయితి నే ?
సేవ—ఎవరు నీవు?

ఉత్త—నేను వైశ్యుఁడను.

సేవ—ఈపటముఁజూచి ఏలదుఃఖం చెదవు ?

ఉత్త—అయ్యా! ఈమె యిప్పు డెందున్న యది ?

సేవ—కావలెనా ? చూపెదరమ్ము. (అని కారాగృహమందుంచును)

[ప్ర)వేశము—దుష్టబుద్ధి.]

(అనుబంధము 20)

(చిత్రపటముగాంచి) హా! కాంకా !

సేవ—ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు ?

దుష్ట—నేను క్షత్రియుఁడను.

సేవ—ఈపటముఁజూచి యేలదుఃఖం చెదవు ?

దుష్ట—ఈమె నాభార్య. అందుచేతి.

సేవ—ఏన యీమె నీకీప్పుడు కావలెనా ?

దుష్ట—అయ్యా! యెందున్నది? కావలెను. చూపితివేని నీకు పాని

హోషిక మొసంగెద.

సేవ—అట్లులైనరమ్ము. (కారాగృహమందుంచును)

[ప్ర)వేశము—దొంగ.]

(అనుబంధము 21)

అ. గంకా ! గంకా!

సేవ—ఓరీ! ఏలయేడ్చెదవు ?

దొంగ—గంత. వాగంత.

సేవ—నీకాగంతకావలెనా ?

దొంగ—అ. కావాల. ఏదీగంత ?

సేవ—ఐనరమ్ము. (అని కారాగృహమందుంచును.)

[ప్రవేశము—రాజపుత్రులు.]

(అనుబంధము 22)

(చిత్రిపటముగఁగాంచి)హా! తరుణీ! మమ్ముమోసము జేసి యొందుంటివి?

సేవ—ఎవరుమీరు ?

1, 2 మేము రాచబిడ్డలము.

సేవ—ఈపటముంజూచి యేల దుఃఖించెదరు ?

1, 2, నూకీకాంత గావలెను. ఎందున్నది ?

సేవ—నిజముగ గావలెనా ?

1, 2 కావలెను.

సేవ—ఐనరండు. (అని కారాగృహమందుంచును)

[ప్రవేశము—ప్రతాపసేనుడు, సన్యాసివేషమున]

(అనుబంధము 23)

హా! ప్రాణేశ్వరీ! ఎందుంటివి? (చిత్రిపటముంజూచిదుఃఖించును)

సేవ—యిదికుత్సేద్రా! నమస్కారము. ఇమ్ముచిత్రాసనములంకిరింపుడు.

ప్రతా—మచిది. (కూర్చుండును)

[ప్రవేశము—కాంతుడు ఒక వైపున]

కాంతు—(స్వ) ఈతని రూపలావణ్యములంజూడ వాకా తునివలెగన్న

ట్టుచున్నాడు. నిదానించిన పర్వముఁజయలుపడును. (ప్రతాప

సేంద్రా)! నందనములు. ఇంచుక విశ్రాంతిఁజెందుడు. సేవకా!

ఈపటముంజూచి దుఃఖించినవారి నెల్ల కారాగృహమందుంచి

తివా ? (అనీనుండగును)

సేవ—చిత్తము.

కాంతు—ఐన వాండ్రవరుసగఁ దోడి తెమ్ము. విచారించెద.

సేవ—చిత్తము. (ఉత్తమశీలుని వెలువలకుఁ దీసికొని వచ్చును)

కాంతు—ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు?

ఉత్త—నేను బేరివంశజుడను.

కాంతు—ఈవటముజూచి దుఃఖించినకారణమేమి?

ఉత్త—అయ్యా! ఈమె సరణ్యమున నుతి సేవకుఁడు విడిచిపోవుచుండ
వానికి నేకొంతధనమిచ్చి యీయమనుగొంటిని. వీడవనన్నుం
గూడుమని యామెచు నేనిర్బంధించి యామహతల్లి నాకుఁబుద్ధి
వచ్చునట్లు నీతులఁదెల్పినది. అంతనే సజ్జనమును విడిచి నుజ్జా
నముధరించి అమ్మా! వాధనమెట్లు వచ్చునని ప్రార్థించియామె
వేలినుండు యంగుళీయక మొకటిచ్చి దీని విక్రియించుకొమ్మ
నిజెప్పినది. అంత దానికైకొని మొకరాజుపన్నిధికిం దీసికొని
పోవ నాతఁడది గ్రహించి నాకు ధనమీయక యే నారదోలె.
అంతనేను వాద్యవ్యము పోయెగదాయని మతిభ్రష్టుడనై జరిం
చుచు నేటికీపురముఁ జేరితిని. ఇంకాకల్లి చూపవటాబు గన్నడ
జూచి దుఃఖించితిని. అంతియెగాని వేరేమియు నేనెఱుంగ.

కాంతు—మంచిది. ఆవలందుము, యతికులేంద్రా! ఇందు మీయభి
ప్రాయ మెట్లుగానుండ? సెలవొసంగుడు.

వృత—ఈతఁడు ద్రవ్యముగోల్పనటచే మతిభ్రష్టుడనైతినిబలుం
చుండె. అట్లనే జరుగవచ్చునని వాకుందోచినది. మరియు
నామెకును యీతనికిని యేమియు సంబంధముగల్గినట్లు నాకుఁ
దోచకున్నయది.

కాంతు—మంచిది. ఓయీ నీనావలందుము. సేవకా! తర్వాత వానిం
దోడ్కొనిగమ్ము.

[సేవకుఁడు దుప్పటుద్ధిని వెలువలకుఁ దీసికొనివచ్చును]

కాంతు—ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు?

దుష్ట — నేను రాజకులలోత్తముడ.

కాంతు — నీవు రాజకులలోత్తముడవా? ఐన నీహవటముగాంచి నుఁ
భంచనేల ?

దుష్ట — ఆమె నాభార్య గాన —

కాంతు — (కోపముతో) నీచా ! నిజముగ నీభార్యయేనా? సత్యముఁ
జెప్పుము. లేకున్న శిక్షింపఁబడుదువు. ఆమె యిందేగలదు.
నీససత్యముఁబట్కితివేని యామెనిందురావించి నిజమారసిశిక్షిం
చెద. జాగ్రత్త. నిజముగ్గడింపుము. శిక్షింపఁబడుదువు.

దుష్ట — (భయముతో) అయ్యో! నాభార్యగాదు, ఆమెనావట్టలమునకు
వచ్చినది. అంత నేనామెను నిర్బంధించి నాకోర్కెఁదీర్చుచుంటిని.
అంత నామె యిట్లుబట్టినది. “నేను గారీవీరము సల్పవలె
ను. అది సల్పుట కారు నాసముల యారుదినములుజరుగును.
అందుల కనేక దానము లీయవలయు. దాని కగు వ్యయము నీ
వాసర్చి నీకే లభించెద” ననిదెల్ప నేనందులకు నాభాక్తస
మండుగల ధనమంతయు వెచ్చించితి. వదవడి రాజ్యము నైత
మితరరాజుల యాధీనముఁజేసి ధనముఁగొనితెచ్చి యామెకడకుం
బంపుచుంటిని. ఇట్లారుమాసములు జరిగినవి. తరువాత నాకడ
కృత్యము నాగితిమైనది. ఆమె నా యారుదినములు జరుగక
మున్నె యెందో పారిపోయినది. ఎత్తిన నామెదర్శనమైనఁజేసి
కొందమని రాజ్యభ్రష్టుఁడనై యిట్లు ద్రిమ్మరుచుంటిని. ఇందా
మెయావటములు గన్పడి దానింజూచి నుఁభంచితిని. అంతయె
గాని వేరేమియు నేనెఱుంగ.

కాంతు — అయ్యో ! ఇందు మీ యభిమతమేమి? సైలవోసంగుడు.

వీరా — ఈతఁడును రాజ్యమును దృవ్యమునుఁ గోల్పోవుటచే నిలువ
నీడలేక నిట్లుగా ద్రిమ్మరుచు వచ్చెనని నాయభిప్రాయము.

కాంతు—ఈతని విషయమే మీరేమియు ననుమానములేదుకదా ?

వ్రాతా—ఈతనియెడ దోషమున్నట్లు నాకుచోచుటలేదు.

కాంతు—మంచిది. ఓయీ! నీ వావలకుంబొమ్ము. నీవకా! తరువాత
వానిఁ దోడ్కొనిగమ్ము.

(నేవకుఁడు దొంగను వెలుగులకుఁ దీసికొనివచ్చును.)

కాంతు—ఓరీ ! నీవెవ్వఁడవు ?

దొంగ—నేనా ? మల్లేటగొట్టి.

కాంతు—ఆనగానేమి ?

దొంగ—దొంగతనమే ?

కాంతు—నీ వీ కటముఁజూచి యేడ్చినదెందులకు ?

దొంగ—ఇదే నేనే దొంగతనానికి పోయేతలికి మేడమిందకూకొని
ప్యాణేశా ! అన్నది. ఆమోయిన్నేను ఊ. అన్నా. ఆమోయిని
వైనించి దిగొచ్చింది. అప్పుడు నేనుకులైంగ అడియికిదోవతిశా.
ఆమోయిని అది నా యనకే వత్తుండది. అట్టపోయి అట్టపోయి
అడియి మద్దెకు తీసికెల్లే. ఆమోయిని నన్ను పెళ్ళిచేసుకోమని
కదలకుండ అడ్డంపొయ్యా. ఆమోయిని యేం చేదో చానాకె
ప్పింది. అయెన్ని నాకు తెల్లు. పెళ్ళిచేసు కుంటావా లేదా? అం
టా దగ్గరపోయా ఆమోయిని—

కాంతు—ఛీ ! వెధవా ! ఏంమోయని నీమొఖంమోయని.

దొంగ—ఆ. నీమొకంమోయిని—

కాంతు—ఛీ ! బుద్ధిహీనుఁడా! శరీరముదగ్గరనుంచుకొని మాటాడుమా.

దొంగ—మరిగి లేఆమోయిని—మరిసిపోయ్యా కూసేపుండు.

కాంతు—ఊ, దగ్గరకుపోయినావు

దొంగ—మరిగి లే, ఆమోయిని నీకుమంచి చెరునులేవు. అయ్యేనుకుని
రామని నెప్పింది. ఆమోయిని నేను మాయంటికెల్లి యాచెరును

లేనుకొని మావాళ్ళందరిని బిల్చుకొని బుక్కాయిగిక్కాయి తీ
నుకొని అడిగొచ్చేతల్కి ఆడేమండది ? ఆమోయిని—

కాంతు—(దెబ్బకొట్టి) ఛీ వెధవా ! దబ్బునదేల్చి చెప్పుము.

దొంగ—ఆమోయిని మావాళ్ళంతా నన్ను దొంగెదవా ! దొంగమా
టలు సెప్తానా మాకని తలొకదెబ్బాయేకారు. ఆమోయిని
నేను యేడుతు అడియిసిబడి పత్రావుండా. యెట్టైన దాన్ని పెళ్ళి
సేసుకోవాలనా వొచ్చొచ్చి ఆగోడమింద దానిబొమ్మకనిపిచ్చేత
లికి ఆమోయిని యేడుపొచ్చి బోర్నేడ్చేతలికి యాయదవలొ
చ్చి నన్ను గెట్టిగా వట్టుకొని నీకు దాన్ని యిత్రాంరామనిసెప్పి
ఆమోయిని కిటికీలో కూకుండబెట్టారు, అందులో యాళ్ళంతా
వుండారు ఆమోయిని—

కాంతు—ఓరీ ! తలనొచ్చుచున్నది గదరా ! యంకమాటలాడక ఆవ
లుండుము. పొమ్ము.

దొంగ—అంతా సెప్పొద్దుమరి—

కాంతు—(దెబ్బకొట్టి) ఆవలకుబొమ్ము జాగ్రత్త. (వ్రీతావసేనం
జాచి) అయ్యా ! ఏసినిగూర్చి యేమిజెప్పెదరు?

వ్రీతా—ఏడు చోరుడగుటచే ద్రీవ్యాపేక్షవలన నిట్లు మాయలంబ
న్నగని వీర దామయందేమియుక పటమవలంబించి యున్నట్లు
నాకుదోచకున్నది.

కాంతు—మంచిది. ఓరీ ! నీవావలకుంబొమ్ము. సేవకా! తరువాతవానిఁ
దెమ్ము.

(సేవకుడు రాజకుమారు వెలువలికిఁదీనుకొని వచ్చును.)

కాంతు—మీరెవ్వరు ?

1, 2 మేము రాచలిడ్డలము.

కాంతు—ఇంజేలవచ్చితిరి ?

1, 2 అయ్యో! కొన్ని మాసములక్రిందట మేమిరువురము మృగయా
 విసోనార్థము కానన భూమి కేగితిమి, అందొక తరుణిగాంచి
 అమెవై మోహముగల్గి యామెను నిర్బంధించితిమి? కాని యా
 బిడ మాకెన్ని యోసీతులు దెల్పినది. మేమామెనీతులు విశ్వసిం
 పడి యామెతోపు మార్గమునిరోధించితిమి. అంత వాయును
 యిట్లుబల్కినది. “రాజకుమారులారా! నేనొక్కటి దెల్పెదను
 వినుడు. మీ యుడుపులందు విడచిపెట్టుడు” అని మే మట్లు
 జేసితిమి.

కాంతు—మంచియిక్తి బిచ్చినదే పిమ్మట?

1, 2 పిమ్మట యాశరమును విసరివేసెదను. వానిముందు తెచ్చినవాని
 తెచ్చిదెదనని బల్కి శరమును వేగముగ విసరివేసెను. అంత
 మే మాశరము కొఱకై బద్ధులిడి శరముం గైకొని వచ్చునరికి
 యామె మాయమవులను రెండవశరమును గైకొని యె దోజ
 నినది. మే మందఱకుఁగినిసి దుస్తులు నోల్పోయి పురమొకేరు
 లకన్న యాకాంతి యెందఱలదోనమకి పోగొంది మరల దుస్తు
 లగైకొనుట మేలనిదలంచి మార్గము బట్టి యిచ్చటికి జేరితిమి,
 ఇందామెరూపకటముగాంచి దుఃఖించితిమి. అంత మమ్మ
 కారాగారవానులుగఁ జేసిరి. ఇంతయే గాని వేరెఱుంగఁ.

కాంతు—నుంచిది. అయ్యో! ఇందులకు మీయభిప్రాయమేమి?

చిత్రకా—తొలుతవీర మోహముచే దుష్కార్యములకుఁ బాల్పడియు
 కట్టోపాయమున నాకాంత దుస్తుల గైకొనిపోవుటచే కాంత
 లభించకున్నను దుస్తులైన లభించిన మేలని దలంచి యిట్లుగా
 నాకాంతకై దిగ్విహరుచున్నట్లు స్పష్టమైనది. కాని వీరికినియూ
 కాంతకును సంబంధ మేమియు లేదని తేలుచున్నది.

కాంతు—మంచిది. సంతసించితిని.

ఓయీ! బుద్ధిహీనులారా! ననలను మదాధతచేకమ్మనిమ్ము, గానక పిన్నపెద్దలని యెంచక వరనారులని దలచక విష్టవిగతుడు. మీపురమున కెవ్వరై. విధివశమ్మున వచ్చిన వారిని నిర్బంధించి పాత మార్జింపక సచ్చిదిగల్గి మెలంగుడు. పిన్నతనపు చేష్టలు మానుడు. కీర్తి సంపాదింపుడు. భరితమాతను దుఃఖపెట్టకుడు. (వ్రతావసేనునిం జూచి) అయ్యా 'వీరద్రవలన నేలోనములేదని నెలవిచ్చినారా?

వ్రతా—ఏలోనమును లేదు.

కాంతు—ఇంకవీరికి నెలవీయ దగు గా ?

వ్రతా—అది నిరాటకమా గ.

కాంతు—మంచిది. అయ్యా ! శౌరుత కాంతుని గోల్పోయి ఇట్టి కష్టము లుండిన కాంతను మరల పొందకాంతు దంగీకరింప నేమైన సూచియముండువా ? తుడిగి చెల్లుడు ?

వ్రతా—అది మేమియు లేక దన పాతివ్రత్యమును గాపాడుకొనిన కాలి నేన దంగీకరింపడు. అది యేల యంగీకరింపబడదు ?

కాంతు—నాథా ! ఏదాహరణులు లేక ఇష్టకష్టములంది యీపుర ము లేక పు. ఏ వేషమున కాలము గడుపుచున్న నిర్భాగ్యురాలగు కాంతామతిని నేన. ఇంక కరుణింపుడు.

(అనుబంధము 21) (కాశ్యపై బడును.)

వ్రతా—(అశ్చర్యముగ) తస్మి ! విజయగ నిపు కాంతామతివా?

కాంతు—నాథా ! తను నెలవయ్యెనేని పూర్వరూపము జూపెద.

(స్త్రీ రూపము జూపును.)

[వ్రతావేషము: చంద్రలేఖ, చలికత్తె, (ఒక వైపున)

కాంతా—సాదరీ ! ఇట్లాశ్చర్యమున జూచెదవేని ? ఇంతకాలము నుండియు,

గీ. పురుషరూపంబు ధరియించి † పుడమినేలి
 కాంతుడను పేరఁ బరగి నీ † స్వాంతమునకు
 పంతసము గూర్చి యుంటి బల్ † వింతగాను
 చంద్రరేఖ ! సహనాదరీ ! † సంగ తిదియె.

నే నారుమాసంబులు గడుపుచెప్పి దీమహానీయుడగు నావీ
 యకాంతునికొఱకు. మఱియు నే నిదివఱకుఁ బడిన కష్టములెల్ల నాచే
 నివ్వుడు విచారించఁబడిన పంచమహాపాతకులననువృత్తి నీయైదుగురివల
 ననే. ఏడగొ జూచితివా? నీచాత్కులు.

వ్రతా—వ్రీయకాంతా : కాంతామతీ !

చ. కలికిరొ ! నిగుణాంబులను † గన్గెననేరక వేళ్యమాలల
 యిల నిజమంచునమ్మి నిను † వీడితి కానకు మందబుద్ధి నై
 భరి ! యన లో మెల్లరును † బాగుగ రాజ్యము నేలి దుష్టుల
 లలనరొ ! శిక్ష జేసితివి † లక్షణవంతులు జూచి మెచ్చగఁ.

వ్రీయా ! నేనొనర్చిన దుష్కార్యమాల మనమునం దెంచక నన్ను
 గాపుము.

కాంతా—నాథా ! ఇందు మీ కేమిజేసితిరి ? ఇదియంతయు విధివశ
 మున జరిగినది. ఇందులకు మీరు చింతించకుండు, మఱియు
 సీకోమలాంగి మీమృదుకరిపల్లవముంబట్టి సుఖంప మీకొఱకై
 నిరీక్షించుచున్నది. ఈమొజేపట్టి కృతార్థురాలఁ జేయ ప్రార్థించు
 చుంటిని.

చంద్ర—ఆర్యా ! నన్నును యీకళింగ రాజ్యలక్ష్మినిఁ జేపట్టి సుఖంప
 వేడుచున్నదాన. (నమస్కరించును)

వ్రతా—రామామతీ ! నికోర్క నెరివేర్చి యట్లనే యంగీకరించెద
 లెమ్ము.

కాంతా—నాథా! శుభస్య శీఘ్రమృత్యునునట్టిప్పుడే శుభమువూర్తము,
 గూడదాపు జేరినది గావున యింకజాగుసేయకుండు. సేవకా!
 (ప్రవేశము; సేవకుడు)

సేవ—సెలవు.

కాంతా—సత్వరంబఁ జని రెండుచితాసనములందెమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

(పునఃప్రవేశము; సేవకుడు కుచ్చీలతో)

కాంతా—నూతనదంపతులారా! ఇయ్యాసనము లలంకరింపుడు.

ప్రతా— } [వాటివఁ గూర్చుందురు]
 చంద్ర— }

కాంతా—(కర్పూరము వెగిగించి)

మంగళము

[లొల్కన్

మానినులుభూస్థలిని + మాన్యతగడిచిపీయ, మంజులవచోమ్మతము
 బూనుకొనిభర్తలకుఁబూజలొగిజేసియిల, పుణ్యవతులయ్యెనరుగాతక
 జానలనుబూరుషులుఁ సంబ్రముఁగైకొనియు, జక్కగనుఖంబెదరుగాతన్
 మానవతులై నరతిఁమూరి సములిద్దరకు, మంగళము! మంగళమహాశ్రీ!

సీ. ధాత్రియందు భరద్వాజ + గోత్రీయుతుండు

కిరము గూడూరి వంశ్యుండు + ఘనయశుండు

మల్లయూర్పుని పాతుండు + పూజ్యతముండు

అరయ వేంకట శివకవి + కార్త్యజుండు

నిచ్చ దీని రదింపఁ గో + టీశ్వరుండు.

(యవనిక జారును)

సంపూర్ణము.

—❦—

అనుబంధము.

కావ— హిందూస్తానితోడి ఏక తాళము.

అహహ! యాజగతికి జాడగ వేశ్యలె ధర్మలుగా? అ!
ముదంబుజావగ - ముదంబుదీయగ - యదందలచిమాడంగ! అ!
ధనములాగగా దగువారెవరి? - తగినవారే వేశ్యలుగా?
ఈయిల తగినవారలే వేశ్యలుగా? యాయుల తగినవారలే వేశ్యలుగా? వేషములే - భాషలన్ - వేషియు - వాలగా! అ!

వ్రతా— 2 హిందూస్తాని కాఫీ - ఏక తాళము.

కలికీ మిటారీ! కాయజ కటారీ;
అలుకాలేల నీకు? - బలుకాక నాకో?
కాంచనమాలరొ - కనుగోపమీనే?
కాయజ బారికి తాళగజాల - మాహా గంగరొ! వేదేదజాల
నగ బాయబునిగిదిమీల - మగు శరీర - యది మీ - పురు ఖా! అ!

కొండ— 3 డైలాగ్.

వినువిను వినునీవై వాహికిమున్ - విని యుశీసికో - వేశ్యయ
వీసన్ వికయన్ననీవు - జెడకపోవునుమి - వేదవాక్యయిది
వినుమింకా!

వ్రతా— చాచుచాచుచి సంఘిదెలసెన్ - యేలబల్కెదవు - గురువ
నినిన్ని వేళకాచితిని - వెదగుకూనుమికి - పెరుబల్కెచిటున
యికికుంకునే! చా!

వేశ్యలు—

4 పాట

ద్యాన్సు,

మహారాజ నుగుణాధారా - మములోపునుమశరీర
 గావన్ - కరుణన్ వేగన్ - మముగను (మా) |మ|
 నీభరియెవరీ - భూస్థలి గనుగొన
 భానురగాత్రా! - పరమవచిత్రా!
 వాసిగన్ - చేకొనన్ - దగునికన్ - నీమదిన్ - రయమున |మ|
 మాదగుగోర్కల - మహిదీర్ఘయువడి
 సాదరముగ మము - సాకుమువేగన్ - జగాదాధారా |మ|

కాంతా—

5 హిందీ - హిందీ - రూపకతాళము

ఏమిసేతు? దైవభుటన - యెందులోదు నేనిక...
 కామితార్థదైవరాయ - కనియుబోవవా...
 నేర మేమిసేసియుంటినో? - నే నెటుంగ నే...
 ధీరస్వాంత! ప్రాణకాంత! - దీవనేలుమా...
 కారాగార మందునుంచుట - కారణంబదేమిహ...
 నేరమున్న వేరుశిక్ష - నేర్పించ రాదో కో... |మ|

కాంచ—

6 బేహగ్ రాగము - ఏకతాళము.

అహ! ముర్ఖములే దెలియ నెవ్వరితరమా నిల? |అ|
 ఇలమోహంబున - కలువేసెంబులన్ - వడివేయుచునున్
 ధనమార్జించగన్ - కాముకులముంచుచును - కాలంబుగడు
 పుడుంగదా? |అ|

కాంతా— 7 హిం! తోడి - రూతుకళతాము.

నాథా! గహనబాధా! సై ఖగలేనే ? నా!

చెరసాలలోనన్ను - శిర్షి బాధించితో

వరగ వనములకంఠ - భావ్యామనీకిది! నా!

ఎటుపోయి నేనిక? - యెవరికదిక్కయ్యె!

కటకట! నాకిట్లు - గల్గునందెఱుగనే! నా!

తల్లి దండ్రులు నమ్మి - యుల్లమువార్చింప

కల్లమాటలఁ దెల్పి - గల్లాలి కీపాట్లు. నా!

ఉత్త— డైలాగ్.

మోహముఁదీర్చాకెందులొయెడనే? కల్కిమితారీ!కంతునకటాచి!మో!

కుందరదనా! యిందువదనా! యిందగనునా! విగజజే!

నుందరీ నినె - విడువఁజాల - పొందఁకుండ నేనికన్! మీ!

కాంతా—చాల్ చాల్ నీచా - సరసముదెలసెక - సఖులను గో
రగదగునా ఫీ

వరనారీ మణులగోరా-దురితమా - సరకమా దెలియవా?

ఉత్త—దురితముసరక మదెందుంగలదె-దూరమునుండెదవేలనే?బాలా

కాంతా—సరసుల కదియున్ - సరగున దెలియన్ - చాల్ చాల్

ఫీఫీ సరగున నీచా ?

ఉత్త—సరనుడినేనే- విరసములేలను? సరగునచెంతకు గా!రా!రా!

కాంతా—దురితము కామ్యము - దూరమునుండును - గుప్తుడ

ఫీ ఫీ ఫీ.

9 జైలాగ్.

దుష్ట—చాల్ చాల్ నారీ! యోరాజకుమారీ,

కాంతా—వలను ఛీ పోరా నన్నిటు కోరతీరా

దుష్ట—సఖ వినవా?

కాంతా—ఓరి నీవు మనవా?

దుష్ట—పరహింసలు - కాంతారో పాపముగాద? యిల

కాంతా—పరనారిని - గోరుట - పాపముగాద? ధర

దుష్ట—పరసఖవోడువా?

కాంతా—కూరని వెలుగవా?

దుష్ట—సరి సరి కాంతా! సరసకురావా?

కాంతా—సరసమదేరా! సరగునపోరా?

దుష్ట! నారీ! వయ్యారీ! చిన్నారి! మితారీ!

కాంతా! యేలను ఛీ పోరా! నన్నిటు కోరతీరా!

దుష్ట॥ చాల్ చాల్ నారీ! యోరాజకుమారీ!

భృతా! 10. బేనాగ్ రాగము - ఆదితాళము.

వేశ్యలగూడుట వెలగునండి - వెడగుమానుడిక - విటులందరును! వే॥

మోహముఁ జూపించి - ముద్దులఁదినిపించి - ముంచియు తేల్చు
రుగా? విటులన్ - ముంచియు తేల్చురుగా? ॥వే॥

మాన్యములమ్మించు - రాజ్యములమ్మించు - యిల్లా వాకిలీ
నున్నా - విటులకుఁ యిల్లా వాకిలీ నున్నా ॥వే॥

దానుగా జేసి - వాసియుఁ దెగగోసి - వరుస ట్రోరముఁ జేసి
యుక్ - వేశ్యల్ వరుసఁ ట్రోరము జేయుక్ ॥వే॥

కాంచ!

11-

10వ పాటయే

ప్రకా!

12 హిం॥ నోడి-వకతాళము.

అకటా ! యట గంచెదను ? నాచాణేళ్ళనినే |న|

కూరుడనయ్యనే - బారగదోలితి!

నారినివనమునకు - గురుపాపుడనై |య|

మానినియొదైన - మనితివోలేదాళా ?

కాననమృగములువే - కనిమింగనేనిన్. |న్న|

కాం!

13 ఫీలు-వకతాళము.

కరుణజాళవా ? నాథా ! వైరివివాళన

ధరణిపాల వందనము-దరుణిబోవవా ! ||

కాంతామతి కీ కష్టములే

కడదేర్పరావ ? నాథా !

కష్టదశలలోననుటి బోవరావే

ప్రకా!

14 హిం॥ నోడి-అటతాళము.

అయ్యోనాకాంతామతి ! కాంతామతి ! పోయెను ఈ ! ఈ |అ|

పాపూడానేనిల

వడరాని పాల్లెన్ను పత్తికిడియు

కంపియుంబి కానలకు పాపమునక

బాలయేలీల నుండెనో ? కానలందు

వేళ్ళచే నిట్లుగల్గెగా వెతలునాకు.

|అయ్యో!

కాంతా!

15 హిం! తోడి-పకతాళము.

అకటా! యెటుదోచదుగా? యాగహనామున-జ-న- **అ!**

నాథా! యాగతి - బాధలనెందెడు - నాగనిజోవపుగా?

మా న స ము న

కృతులునాగని - మారునిబారికి - సారెకుకుందుచునూ!

ద రి జే ర గ నా

మారశరీరా - మహితవిచారా - మనగలనే? ధీరా!

నిన్ గ న క ని ల

అ!

1.2 రాజకుమారులు.

16 డైలాగ్.

1, రాజ! చెలియనీడు కాగిలోపగి - చెంతజేర్పరాగజే? **అ!**

కలికి! యామరుతూపుల - కిలను తాళ బాల నింక

చలమేలను - ననుచేకొను - జలజానన! మందగమన! **అ!**

కాంతా! చాలునుపోమ్మా! ఏసరసమెల్ల చెలిసె మా **అ!**

కరతరుణుల నిటుగోరగ - పావమనుచుదలవవా? **అ!**

2, రాజ! చానయిటులబల్కునీకు - సరసమగునె దలపుమా?

కానవుమున్నీధరిగె - కాముకోటిదన్నినట్టి

మానినిచరిత్రమెందు - మహిని వినన కామిని! **అ!**

కాంతా! కాననపరు లేరటంచునెందియు - మానసమున అనుమాన

మువదలియు పాతాళపాత్ర విచారణసల్పక - వల్కుచుంటి

వేమందునునిన్నిక - ఏమనిప్రేరితిమాధాత్ముడా మానవాధ

మాధముడా ఛి. ఛి.

అ!

చంద్రా!

17 జైలాగ్.

కొమ్మర్రుంగుంగుమ్మను - తుమ్మెదల రొదవిని
నిమ్మలించలేనెమది - యాహహా
చూడచూడనిటు చోద్యమయ్యెనకు - నుండరాంగి యిదివిన
కనగ్గ యింపుగా - సొంపుగాన్ - పెంపుగా - అహ
యుండెనుజూడుము యాలలేల

చెలి! కీరళారికా కిలకిలరవములు - కీరవాణిబల్ తీరుగ నుండెను,
కోరిమన్నధుడు - జేరిబాణముల - నారిమణుల వయ - నడ
పెనొయినగా ?

కూయసాగ్ - కుతుకముతోడగ్.

చందురువదనా! నుండరనయనా! ||కీ||

చంద్రా! ఈయద్వాసము - యింపుగనుండగ్ - యిందిరాక్షిరో! యి
దెసీపుగనుమా ?

విరులసొంపు-తిరులపెంపు-వారులకింపు-బాలురసొంపు ||యా||

చంద్రా||

! హిం || పోడి—ఏకతాళము.

అహహా! యాయువకునిసోయగు - పురుషునిగంటిమ? వహ్వ
వహ్వ!

కంతు జయంతు వనంతుల మిగిలెనె - కాంతరొ! ఏనిపై
గల్గెను కాంతలే

పూర్ణమచంద్రుని గేరడిమీముగ్ - భుజములు గిరులన బో

లగ్ గనగ్గ,

కర్ణములెంచగ్ - శ్రీలనుమించెగ్ - కనులను గాంచగ్

కనులములనగ్

||అ||

అనుబంధములు.

ఉత్త॥

19 ముఖారి-అదితాశము.

అహ ! కామిని ! కనుపడవై...తివ ?
కానలొనిన్ను నే కనికొనియుండితి
చానరొ ! నిన్నుఁగాంచ - చాలను నేనిక ॥అ॥

దువ్వు॥

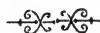
20 ముఖారి-అదితాశము.

అహ ! కాంతరొ ! కనుపడవై...తివ ?
రాజ్యముఁగోల్పోతి - రామరొ ! నిన్నని
వ్యాజముఁ పన్నిటు - వ్యర్థుడనైతిగ ॥ అ ॥

దొంగ

21 ముఖారి-అదితాశము

యాడబోతివే ? ఓ అడమడిశా ! యాడబోతివే ?
పెళ్ళినేనుఁటాననీ పారిబోతివే ? అడమడిశా ' ॥యా॥

1, 2 రాజకుమారులు 22 ముఖారి-అదితాశము.

అహ ! మానిని ! కనుపడవై...తివ ?
సమ్మకములొ మమ్ము - సమ్మతి వరిచి
కొమ్మరొ ! గుస్తులు - కొనిచనియుంటివే? ॥అ॥

వ్రతా॥

23 ముఖారి-అదితాశము

హా ! కాంతామతి ! కనుపడవై...తివ ?
నిన్ను నేగోల్పోతి - నిముసములోననే
సన్నతాంగిరొ ! నే - నిన్నిఁకఁగాతునా ? ॥ హా॥

కాం 24 మోహనరాగము - ఏకతాళము.

కరుణగాంచి - కనికరించి - బోవుమా నా థా !
 వడితి కష్టములెన్నో నేను - బిడుక నేల? పాణవాధ!
 కడకుమిమ్ముల, గాంచియుండితి - కష్టములుగ గట్టుబట్టె
 కూర్చులచేబడి - కుండియున్న నా
 కృపచేగాంచియు - కూరిమినించియు ||

జయంతజయపాలము

గృంథకర్త—బద్దిరెడ్డి కోటిశ్వరరావుగారు.

ఒకవంక వేశ్యాపితాచి మాయోపాయములు; ఒకవంక బాల్య
 మిత్రుల ప్రేమావలోకనము; ఒకవంక తుచ్ఛమోహనామ్రాజ్యమున
 గలుగు యిక్కట్లు; ఒకవంక రాకుమారికి వ్యభిచారిణియై కత్తిచేబూని
 భర్తను భయంకరముగ హత్యజేయుట; పాగిమితుని దుస్థితి; పతివ్ర
 తాశిరోమణివలన మృతకుమారుడు పునర్జీవితమగుట; భార్యల విడిచి
 వరాంగవాగులైన పురుషులు రుడెడి పాట్లన్నియు నిందుజక్క వర్ణించ
 బడినవి—ఇందు మేడరవాని యెలపాటలు; మహారాజపుత్రిక వ్యభి
 చారము, పాగిమితుని పరితాపము, పతివ్రతామహాత్మ్యము మృదుమ
 ధుర శైలిలో వర్ణించబడినవి. చదివినకొలది మేనబులకలు జనించక
 మానవు. గద్య, పద్యములు, హాద్యముగ నుండును—

వెల రు, 0-12-0

వలయువారు; జనరల్ బుక్ డిపో తెజవాడ.

హనుమద్వామ సంగ్రామము

ఆంధ్రముల నాటకము,

(గొంథక ర్త:—బద్దిరెడ్డి కోటిశ్వరరావుగారు.)

ఇందు యయాతి రాజును గురించి శ్రీరామాంజనేయలకు కలిగిన ఘోరయుద్ధము, విశ్వామిత్రుని కోపము, యయాతుని విచారము, అంగదరాయబారము, హనుమంతుని పర్యవ్యాప్త పరిపాలన, రామునియొక్క గురువాత్సల్యము, మొదలగు సంఘటనలతో విరాజిల్లుచున్నది. ఇదంతయు గయోపాఖ్యానమువలెనే యుండును. ఎన్నో పుత్రులు లేవు. త్వరపడనిచో పుత్రులు దొరక నేరవు నెల 0—12—0

విజయభాస్కరము

ఆంధ్రముల నాటకము.

(గొంథక ర్త:—జమ్మలమడక లక్ష్మీనృసింహముగారు.)

ఇందు భట్టి విక్రమాదిత్యుని మనుమడగు విజయభాస్కరుని చరిత్రమంతయు మనోహరమగు శైలిని చక్కని సాంగ్యతో వ్రాయబడినది. విజయభాస్కరుని శౌర్య ధైర్య గాంధీర్యములు చవిచూడవలెనన్న ఈనాటకమే తప్పక చదువలసినది. నెల 1—0—0.

సంగీత గులోబకావళి

(గొంథక ర్త:—చక్కావధానుల మాణిక్య శర్మగారు.)

నవరసములొల్లు ముద్దుల మూటగట్టు నాటకరాజము. ఈ నాటకమంతయు, శృంగార రసమే. ఎచ్చట చదివినాదిస అనందమే, సనాటకము చదువుట మొదలుపెట్టినచో సాంతమగువఱకు విడువరలదు. ఇందచ్చటచ్చట పార్వమట్లు గూడా చేర్చబడినవి.

నెల 1—0—0

వలయువారు:—కందులగోవిందా, జనరల్ బుక్కుడిపో,

రెజిస్ట్రార్. కృష్ణాజిల్లా.

14932